

Новини

**«Це також внесок
у перемогу»**

С. 2

Вища освіта

**Дні відкритих
сердечь**

С. 9-10

Національна спадщина

**Мудрість
Григорія Сковороди
не має часових
обмежень**

С. 12-14

До Нової України

**У 27-му річницю Конституції України Президент запропонував
до обговорення орієнтири майбутньої Української доктрини**

Президент України Володимир Зеленський взяв участь у пленарному засіданні Верховної Ради з нагоди 27-ї річниці прийняття Конституції України, під час якого запропонував до загальнонаціонального обговорення основні орієнтири майбутньої Української доктрини.

У засіданні також взяли участь Прем'єр-міністр Денис Шмигаль, керівник Офісу Президента Андрій Єрмак, Головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний, секретар Ради національної безпеки і оборони Олексій Данілов, Генеральний прокурор Андрій Костін, урядовці та представники дипломатичного корпусу.

Як зазначив Володимир Зеленський під час свого виступу у сесійній залі парламенту, українці вже показали, що сміливість дає свободу, і доведуть, що свобода дає успіх. «Ми зробимо це українською аксіомою: свобода дає успіх», – наголосив він.

Президент привітав усіх громадян з Днем Конституції України, яка попри все зберігає свою вільну душу та керована своїм народом.

Володимир Зеленський переконаний: українське суспільство потребує нової системи, нових правил і нових можливостей, адже дуже довго державні інституції та представники держави ставились до українців жорстоко, зневажливо та хижацьки.

«Ми створимо нову і набагато сильнішу Україну! Якою бути Україні-переможниці – визначимо всі разом. Так само, як разом захищаємо свободу та незалежність», – наголосив Президент.

За підсумками дискусій у Верховній Раді України, у громадах, у ЗМІ, на освітніх, громадських та бізнесових майданчиках України буде розроблено текст

Української доктрини та затверджено на засіданні Ради національної безпеки та оборони України.

Окремо Володимир Зеленський запросив долучитися до обговорення положень майбутнього документу українських воїнів: від солдатів, матросів та сержантів до генералів.

«Ніхто не має права визначати долю України, не питаючи їх, наших героїв. І я прошу кожного і кожну у складі Сил оборони та безпеки України – настільки, наскільки це дозволяють умови війни, – взяти участь у нашій загальнонаціональній дискусії щодо Української доктрини», – сказав Глава держави.

Як гарант Конституції України Президент запропонував до початку загальнонаціональної дискусії про Українську доктрину п'ять основних орієнтирів.

Перше – філософія нашої перемоги.

Друге – глобальність української безпеки.

Третє – політика героїв.

Четверте – політика справедливості.

П'яте – трансформація протягом 10 років (нова зовнішня політика, економіка, відносини між державою і суспільством, розвиток територій, освіта та наука, культура, рівень безпеки та свободи в Україні).

«Це – напругами, які можуть бути розкриті тими чи іншими конкретними пунктами, які нація визначить як важливі», – зазначив Президент.

«Свобода – це дитя небайдужості, а безпека – побратим сміливості. Україна перемоги буде країною, достойною своїх героїв», – наголосив Глава держави.

Юрій ШЕРЕМЕТА,

«ОіС»,

за сайтом president.gov.ua

«Це також внесок у перемогу»

19 червня найбільша українська делегація учасників GENIUS Olympiad повернулася до Києва зі США. 47 учнів Малої академії наук представили Україну на змаганнях у Рочестерському технологічному інституті, що у штаті Нью-Йорк. Загалом українська делегація привезла 35 нагород. Серед переможців – 14 учасників із почесною відзнакою, 9 учасників із бронзовими медалями, 7 зі срібними та 5 із золотими.

Учасників Олімпіади геніїв урочисто зустріли та привітали з перемогами на пресконференції у Музеї науки. Подію організували Міністерство освіти і науки України й НЦ «Мала академія наук України».

На пресконференції учасники змагань розповіли журналістам про свої екоідеї. Також із привітаннями виступили міністр освіти і науки **Оксен Лісовий**, заступник міністра освіти і науки з питань євроінтеграції і директор GENIUS Olympiad Ukraine

Євген Кудрявець та президент МАН України **Станіслав Довгий**.

«Ваша участь в Олімпіаді геніїв – це також про внесок у перемогу нашої країни. Адже ви не лише презентували свої проекти, а й представляли Україну на міжнародній арені. Ви показали нас світові як державу з потужним інтелектуальним потенціалом. Незважаючи на виклики війни та сильний психологічний тиск, ви продовжили займатися своєю справою. Переконали, що також

зможете вибудувати країну, у якій заохочеться жити», – звернувся до учасників змагань Оксен Лісовий.

«47 представників України – це гордість і привід пишатись. Зараз, коли це так важливо, вони ще й амбасадори України у світі. Це десятки проектів на міжнародному майданчику, які отримали поштовх до реалізації та можуть дати глобальні рішення екологічних проблем у майбутньому», – прокоментував подію Євген Кудрявець.

«Саме вам завтра відбудувати нашу державу, саме вам створювати нову Україну та екологічну безпеку на планеті», – звернувся до учасників Олімпіади геніїв Станіслав Довгий.

Золото на GENIUS Olympiad вибороли **Євгенія Вінницька, Олег Запара, Маргарита Перепелиця, Назар Солоніхін і Єгор Щасний**.

Довідково:

GENIUS Olympiad – це міжнародний конкурс екологічних проектів, який щороку відбувається в США і збирає понад 1 500 учасників з 60 країн. У 2021 році Мала академія наук України першою у світі отримала ліцензію на проведення національного етапу цього заходу в Україні. Цього року в національному відборі взяли участь 700 проектів з усієї України.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»

за матеріалами top.gov.ua

Спільне засідання українських і польських учених

23 червня відбулося спільне засідання Президії НАПН України і Комітету педагогічних наук Польської академії наук «Діти війни: як допомогти і забезпечити». Засідання відкрили президент НАПН України **Василь Кремень** і голова Комітету педагогічних наук ПАН **Агнешка Цибаль-Михальська**.

З доповідями виступили віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, академік

НАПН України **Олег Топузів** та член Комітету педагогічних наук ПАН, професор звичайний **Яцек Пижальський**. В обговоренні взяли участь українські і польські вчені.

У вступному слові Василь Кремень зазначив, що вже 485 днів триває безпрецедентна в новітній історії російська навала. Український народ чинить героїчний спротив силами оборони України, ціною життів тисяч безневинних цивільних громадян, зокрема й дітей, звірств

рашистських ординців, надлюдськими фізичними, психічними, трудовими зусиллями наших людей у різних куточках України і за її межами.

«Ми свідомі того, що цей героїчний спротив став можливим значною мірою завдяки різнобічній – матеріальній, моральній, військовій, політичній – солідарній підтримці світової спільноти. Ми глибоко вдячні справді братерській підтримці польської держави і

польського народу у нашій боротьбі», – наголосив президент НАПН України.

Польські вчені-педагоги дослідили, як відбувалося навчання та інклюзія українських учнів у польську освітню систему, і якій підтримки потребують польські освітяни.

У доповіді Яцек Пижальський зауважив: «Організація навчання для українських дітей у польських школах є дуже складною. По-перше,

Міжнародна конференція з проблем культури, ідентичності і євроінтеграції

Деколонізація в культурі – як не втратити себе? Як Україна цікава світу? Як культура цікава українцям? Взагалі, які ми – українці? Як культура цікава молоді? Де брати гроші? Як знайти мецената і що йому запропонувати?

На ці питання, а також безліч їм подібних 27 та 28 червня шукали відповідь учасники Міжнародної конференції креативних індустрій «Харків. Культура. Залізобетон: виклики, можливості, перспективи»

Організатор конференції – Харківський національний академічний театр опери та балету імені М.В. Лисенка / Схід Опера. Партнери – Литовський національний театр опери та балету (Вільнюс), Teatro del Buratto (Мілан), Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Проект реалізується у рамках Програми підтримки українських

студій ім. Лисяка-Рудницького Українського інституту та Фонду «Демократичні ініціативи імені Лька Кучеріва» за фінансової підтримки Міжнародного Фонду «Відродження».

З вітальним словом до учасників конференції звернувся ректор ХНПУ, член-кореспондент НАПН України **Юрій Бойчук**, а пізніше виступив як спікер заходу. Ректор звернув особливу увагу на унікальність середовища

педагогічного університету для формування особистості майбутнього вчителя як українця освіченого, професіонала, громадянина, патріота, носія національної культури. Саме від учителя нової формации залежить творення духовності українського народу, олюднення людини, відродження національного духу.

Серед спікерів конференції виступили керівники культурних установ України, Литви,

поява великої кількості дітей зумовила ситуативні організаційні зміни. По-друге, викликом стали не лише культурні та комунікаційні відмінності, а й психологічний стан та емоції дітей-біженців, пов'язаний із зіткненням зі смертю та стражданнями, спричиненими війною. По-третє, різні освітні системи, що саме по собі є викликом».

Результати дослідження було інтерпретовано в контексті опису потреб польських шкіл та вчителів таким чином, щоб навчальний процес був максимально оптимальним і становив ефективну підтримку у кризовій ситуації. Резюме звіту є переліком рекомендацій, що підготовлено авторами звіту та командою запрошених експертів. Ці рекомендації мають як більш загальний характер, пов'язаний з філософією, припущеннями та принципами наданої підтримки, так і конкретні настанови, які можуть бути впроваджені в школах.

Віцепрезидент НАПН України Олег Топузов у доповіді навів дані на момент засідання. Унаслідок

воєнної агресії російської федерації зазнала значних втрат освітня система України. Близько 400 закладів освіти зруйновано повністю, понад **3 тис.** пошкоджено та потребують значних ресурсів для відновлення. Проте найбільш болючими є людські втрати. За період війни загинуло 485 дітей, понад тисячу отримали поранення, 390 зникли безвісти, близько 20 тисяч були депортовані. Близько **5 млн** українських дітей стали вимушеними переселенцями, з них понад **2 млн** – за кордон.

Доповідач наголосив на такому: «Із самого початку війни вчені НАПН України активно долучилися до розроблення й упровадження практичних заходів щодо безпечної та якісної освіти українських дітей в умовах воєнного часу (учнів закладів освіти поблизу зон активних бойових дій; на деокупованих територіях; у відносно безпечних районах; за кордоном).

Основними напрямками роботи фахівців установ НАПН Україна є підтримка психологічної й інформаційної безпеки учнів, а також

забезпечення їхнього інтелектуального й академічного розвитку в умовах війни.

За безпосередньої участі вчених НАПН України скориговано зміст навчання на рівні початкової, базової та профільної освіти. Уточнено наповнення змістових ліній питаннями здорової і безпечної поведінки учнів. Оновлено програми з історії з акцентом на протистояння агресивній антиукраїнській пропаганді, формування в учнівства української історичної пам'яті, патріотизму та розуміння єдності України та українського народу з Європою та європейськими демократичними цінностями.

Посилено увагу до інформаційної безпеки, вивчення явища війни як найжорсткішого прояву збройного конфлікту.

У виступі академіка-секретаря відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України **Світлани Сисоєвої** коротко підсумовано діяльність вчених відділення, зокрема розроблено стратегію військово-патріотичного

Італії, Нідерландів, Фінляндії, Німеччини.

У заході взяли участь заступник директора Департаменту культури Харківської міської ради **Тетяна Мараховська**, а також керівники закладів культури, що знаходяться у функціональному управлінні Департаменту культури.

Під час конференції працювало кілька секцій, включно з такими: «Нації – це нарації», «Місце української культури на світовій культурній мапі», «Стратегії розвитку українських креативних індустрій як складова частина загальної стратегії розвитку України: можливості та виклики», «Українська перемога та післявоєнні виклики».

Основним комунікаційним майданчиком стало приміщення ХНАТОБу, одночасно заходи проекту відбувалися на території Литовського національного театру опери та балету (Вільнюс, Литва) та Teatro del Buratto (Мілан, Італія).

Діма ДІМІТРОВ,
«ОіС»

виховання дітей та молоді; створено комплексну освітню програму «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій»; розроблено програму «Психологічна реабілітація на природі», технології арт-терапії.

Учасники засідання схвалили результати плідної співпраці Національної академії педагогічних наук України та Комітету педагогічних наук Польської академії наук. Зазначено про доцільність розширення українсько-польського партнерства щодо реалізації фундаментальних і прикладних досліджень з проблем соціально-педагогічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, психолого-педагогічної підтримки безпеки життя дітей і військово-патріотичного виховання молоді.

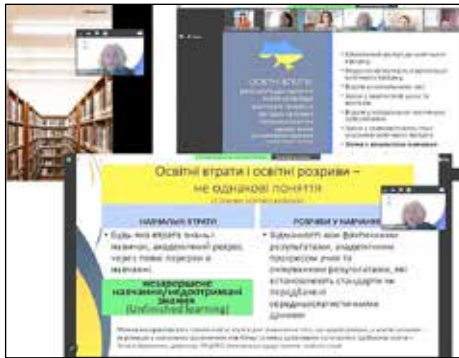
Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної обробки
і поширення інформації
НАПН України

«Освітні ініціативи»: співпраця, підтримка, натхнення

Українські освітяни попри війну, повітряні тривоги та ворожі обстріли усвідомлюють необхідність постійного професійного розвитку і завжди шукають такі формати, які б дозволили максимально задовольнити їх запити. Дуже затребуваним і популярним є формат літньої школи. VI Всеукраїнська Літня онлайн-школа «Освітні ініціативи – 2023», що тривала з 5 по 9 червня 2023 року, традиційно об'єднала педагогічну громадськість – понад 250 освітян Херсонщини та інших регіонів нашої країни (Вінницької, Волинської, Кіровоградської, Київської, Миколаївської, Одеської, Черкаської областей) знову зібралися на форум з професійної майстерності.

«Освітні ініціативи» – це дискусійний майданчик професійного розвитку, де науковці і практики, експерти й новатори збираються для обміну ідеями й досвідом з метою поширення прогресивних педагогічних інновацій та підвищення творчого потенціалу, розвитку креативності мислення, отримання натхнення до реалізації освітянських планів у новому навчальному році.

Важливою ознакою літньої школи є тісне поєднання науки й практики. Завдяки співпраці Херсонської академії неперервної освіти та Національної академії педагогічних наук України педагоги мають можливість ознайомлюватися з найновішими науковими розробками, які презентують їм знані вчені України. За цей час до співпраці у ролі спікерів школи та незмінних натхненників долучалися відомі науковці: Оксана Онопрієнко, Надія Бібік, Олена Хартман, Катерина Пономарьова, Наталя Морзе, Світлана Скворцова, Наталя Листопад й ін.

Цьогоріч до учасників Літньої школи з вітальними словами звернувся Президент НАПН України **Василь Кремень**, який зазначив, що цей захід дасть поштовх для подальшого розвитку нашої педагогічної діяльності, додасть педагогам ще більше натхнення, творчості, креативності, впевненості в реалізації освітніх проєктів у новому навчальному році й сприятиме тому, що подібні заходи проводитимуть і в багатьох інших навчальних закладах післядипломної освіти нашої держави. Також учасників Літньої школи привітали ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України **Станіслав Ніколаєнко**; Президент ВГО «Консорціум закладів післядипломної освіти» **Віктор Олійник**; директор Інституту проблем штучного інтелекту **Анатолій Шевченко**.

Протягом тижня освітяни спілкувалися, дискутували в творчому середовищі тренінгів, майстер-класів, круглих столів; ставили запитання провідним вітчизняним ученим, практикам, авторам програм, методик, посібників, навчально-методичних комплексів, розроблених згідно з вимогами

Нової української школи. Робота тривала за чотирма секціями: «Менеджмент освіти», «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Інклюзивна освіта». Зокрема розглядалися такі теми, як вимірювання та компенсація освітніх втрат дітей на рівні громади й закладу освіти; особливості проєктного менеджменту та фандрейзингу як інструментів розвитку територіальних громад та громадських інституцій, забезпечення безперервності освітнього процесу дітей дошкільного віку; розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів; штучний інтелект, медіаграмотність дітей молодшого шкільного віку; інтегративний підхід в процесі навчання грамоти; гейміфікація дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами; інклюзивна освіта – освіта без дискримінації: психологічна безпека учасників освітнього процесу тощо.

Попри всі труднощі воєнного часу колектив Херсонської академії неперервної освіти разом з провідними науковцями Національної академії педагогічних наук України вкотре довів, що українські освітяни – то непереборний дух прогресу та розвитку.

Дякуємо шановним колегам, за можливість об'єднуватися заради творчого втілення задумів, реалізації перспективних ідей для розвитку вітчизняної освіти. Тримаймо освітній фронт, наближуючи Перемогу України!

Василь КУЗЬМЕНКО,
завідувач кафедри педагогіки
й менеджменту освіти
КВНЗ «ХАНО»,
доктор педагогічних наук,
професор

Конференція з проблем викладання історії

Нещодавно на базі Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича відбулася науково-практична конференція «Історична освіта в Україні: стан і перспективи», в якій узяли участь понад 100 учасників.

Метою заходу є об'єднання зусиль учених та практиків різних куточків Буковини щодо пошуку, осмислення та проєктування шляхів розвитку сучасної історичної освіти і науки в Україні та підготовка пропозицій педагогічної спільноти області до проєкту Концепції розвитку історичної освіти.

З огляду на події в Україні, наразі гостро постає проблема модернізації історичної

освіти або й повного її реформування. Тому учасникам освітнього процесу важливо осмислити не лише сучасні реалії, але й епохи та явища, що визначили траєкторію руху України в історичному сенсі.

«Перед учителями історії стоїть грандіозний виклик – не тільки навчати учнів, щоб ті знали історію, але й щоб розуміли її та могли критично оцінювати події, явища, постаті, процеси. Усе голосніше звучить заклик учительської спільноти подумати про необхідність переходу від лінійного до концентричного викладання історії; від «паралельного» викладання історії України та всесвітньої історії до інтегрованого курсу. Тому наше завдання – запропонувати власні пропозиції та бачення майбутніх напрямів розвитку цієї сфери», – зазначила **Оксана Сакрієр**, директорка департаменту освіти і науки Чернівецької ОВА.

Відділ комунікацій ЧНУ імені Ю. Федьковича

Українська конституція – творення державності

28 червня Україна відзначила річницю Конституції – головного нормативно-правового акта держави. Для українського народу цей день є насправді величним! Адже ми отримали Конституцію, де були записані слова: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» (Стаття 1). «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (Стаття 3). «Україна є республікою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є Народ» (Стаття 5).

Науковці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України відзначили День Конституції відвідуванням Музею становлення української нації і проведенням круглого столу «Українська Конституція – творення державності». Епіграфом цих заходів певно є слова академіка НАПН України **Георгія Філіпчука**: «Основний Закон України має важливе значення для розбудови правової, демократичної держави. Наша

Конституція є «світоглядною матрицею українськості», на якій мають вибудовуватися виховні, культурно-освітні системи. Україна. Прапор. Герб. Гімн. Духовний гімн. Заповіт. Українська Мова. Церква. Українська Пісня. Український Воїн».

Музей покликаний сприяти відродженню національної гідності та поваги до української нації і України як самих українців, так і всієї світової спільноти. Цей унікальний інноваційний заклад культури історичного спрямування сприяє ознайомленню з правдивою історією України, розкриваючи її значення та внесок у світову культуру та цивілізацію. Учасники заходу мали можливість ознайомитися з багатомісячною історією української нації. Музей дозволяє поєднати минуле із сучасними технологіями й «оживити» славні сторінки історії України. 25 експозицій уможливили ознайомлення з історичними сюжетами, проілюстрованими реалістичними 3-D фігурами видатних українців – князів і гетьманів, військових і вчених, артистів і спортсменів, а

головне – мужніх воїнів-захисників України, Героїв російсько-української війни.

29 червня відбувся круглий стіл. Ініціатори та організатори заходу – Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Конгрес української інтелігенції, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Захід об'єднав понад 60 учасників (здобувачів освіти, освітян, науковців, громадських діячів, активістів). Роздумами про історію творення Конституції, реалізацію ініціатив громадськості, спрямованих на утвердження в Україні засад правової держави, підтримку незворотності європейського та євроатлантичного курсу України поділилися спікери заходу – український політик, правозахисник, народний депутат України кількох скликань, Герой України **Степан Хмара**, громадський діяч, журналіст і політик, поет, перекладач, сценарист, голова ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка **Павло Мовчан**, академік НАПН України, громадський і політичний

діяч, народний депутат України кількох скликань, Голова Конгресу української інтелігенції **Георгій Філіпчук**, політик і громадський діяч, народний депутат України кількох скликань **Іван Заєць**, громадський і політичний діяч, лідер політичної партії «Патріот», генерал-лейтенант **Микола Голомша**.

Переконані, що проведення медійних, культурно-мистецьких, освітніх, інших патріотично спрямованих заходів сприяє поширенню інформації про історію конституціоналізму, розвитку правової культури різних категорій населення, вихованню поваги до Основного Закону України.

Олена АНЩЕНКО,
доктор педагогічних наук,
професор,
і **Наталія ФІЛІПЧУК**,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник,
ШООД імені Івана Зязюна
НАПН України

СумДУ бере участь у визначенні інструментів міжнародної підтримки української науки

Упродовж 6–7 червня відбувся Міжнародний семінар «Збереження та розвиток людського капіталу України в дослідженнях, освіті та інноваціях». Організатором зустрічі виступила Національна академія наук (м. Вашингтон, США).

У зустрічі взяли участь представники Національної академії наук США, Євразійської академії наук, Польської академії наук, Національного фонду досліджень України, Ради молодих вчених

при Міністерстві освіти і науки України, низки університетів та НАН України.

Від Сумського державного університету до обговорення долучився начальник управління міжнародного співробітництва **Костянтин Кириченко**, який представив аналіз сучасних потреб українських ЗВО та пропозиції щодо нових інструментів міжнародної підтримки української науки.

Під час заходу було підбито

підсумки міжнародних програм підтримки українських науковців, що їх було першочергово впроваджено іноземними організаціями після повномасштабного вторгнення росії.

Упродовж двох днів представлено презентації та обговорено кілька напрямів:

- підтримка науковців та інженерів в Україні: посилення спроможності через налагодження міжнародних партнерств;
- створення нових програм для

задоволення критичних потреб науковців;

• зміцнення мережних навичок та навичок управління наукою через тренінги, семінари та міжнародні програми;

• потреби і виклики сучасної наукової діяльності;

• планування нових інструментів підтримки української науки.

За результатами зустрічі обговорено дієві рішення, майбутні механізми та заходи для міжнародної підтримки українських науковців.

Галина ЛЕВИЦЬКА,
керівник пресцентру СумДУ

Драгоманівське студентство тримає освітній стрій

Наприкінці навчального року на Вченій раді Українського державно-університету імені Михайла Драгоманова було урочисто підписано Меморандум про співпрацю з Благодійним фондом «Змінимо наші життя», який представляв його керівник **Роман Сергієнко**.

Звернення Роман Миколайович розпочав зі слова «Дякую», адресуючи його насамперед студентам-драгоманівцям, які відгукнулися на клич про допомогу й самовіддано працювали з дітьми-біженцями, що мешкають за кордоном чи переселенцями у рідній країні, та всіма, хто цього потребував у зв'язку з війною. Подякував він і викладачам та керівництву університету за якісну професійну підготовку студентства й виховану в них активну громадянську позицію. Голова фонду вручив подяки ректору університету **Віктору Андрущенку**, а також деканам – природничого факультету **Ганні Турчинович** та факультету математики, інформатики та фізики **Миколі Працьовитому** за сприяння в розвитку освіти, благодійності та волонтерства. Студенти саме цих двох факультетів одними з перших відгукнулися та були найактивнішими у своїй діяльності. Особливу подяку пан Роман висловив керівниці Центру молодіжної політики та соціальних комунікацій **Тамілі Новицькій**.

Ректор університету Віктор Андрущенко наголосив, що університет здійснює підготовку за багатьма спеціальностями та готовий до співпраці на будь-якому рівні та в будь-якому напрямі задля розвитку української освіти й підтримки у важку хвилину всього українського суспільства.

Підписанню передувала активна залученість студентів УДУ імені Михайла Драгоманова від жовтня 2022 року до волонтерської діяльності у сфері освіти. Студенти працювали з учнями з 21 предмету шкільної

програми, а ще діти отримували послуги логопедів та психологів.

Студентка природничого факультету та голова Студентського парламенту УДУ імені Михайла Драгоманова **Дар'я Жукова** розповіла:

«До мене звернувся голова фонду Роман Сергієнко з пропозицією взяти участь у навчанні дітей з окупованих територій на волонтерських засадах. Запропонував долучити до цієї справи наших студентів різних спеціальностей. Я написала оголошення і – за пару хвилин мій direct просто розривався від кількості повідомлень від охочих. За добу більше 100 студентів були готові надавати безкоштовні освітні послуги. І ми почали.

Я працювала з дітьми з Бучі, в основному 7-9 клас, які або на дистанційному навчанні, або на сімейному. Мене турбував не тільки рівень їх знань з хімії та біології, але й психологічний стан. Спочатку діти важко йшли на контакт, перші зустрічі були дещо напруженими, але далі все було добре. Їм вдалося скласти всі контрольні роботи на відмінно».

До роботи з учнями долучилися студенти всіх факультетів й у кожного своя історія.

Наталія Лопатюк, випускниця факультету спеціальної та інклюзивної освіти, розповіла, що дізналася про проект в чаті факультету й вирішила допомогти, бо вважає це своїм обов'язком. Приємним бонусом для неї став позитивний зворотній зв'язок.

Студентка історичного факультету **Софія Іжук** дізналася про початок благодійного проекту від студпарламенту. Для неї це була можливість зробити свій маленький внесок, аби допомогти людям, котрі постраждали від війни, а для її маленької учениці – зберегти зв'язок з Україною.

Студентка Драгоманівського університету **Юлія Колесникова** про свій досвід роботи з дітками розповідає:

«У той же день вирішила взяти участь у проекті, адже тримати оборону на освітньому фронті не менш важливо, ніж на лінії зіткнення із ворогом, бо за нашими дітьми – майбутнє нашої держави. Працюєш зі справді зацікавленими дітками, які хоч і вимушені були рано подорослішати, але зберегли інтерес до пізнання. Працюючи з дітьми, відкриваєш для себе щось нове, адже дитячий мозок має інакший погляд на звичайні речі та науку. Мій учень доволі часто бачив у науковій інформації, яку я розповідала, цікаві способи того, як ми можемо це зараз використати у нашому житті».

У серпні стартує нова освітня програма для дітей, тож сподіваємося, що підписана угода сприятиме її розширенню, поглибленню й покращенню. Спільними зусиллями наближаємо нашу перемогу!

Тетяна УРИСЬ,
керівник пресслужби

УДУ імені Михайла Драгоманова

Щоденник Єгора – в Папи Римського

Українська співачка Тіна Кароль зустрілась у Ватикані з Папою Римським Франциском. Під час аудієнції, яка проходила у Сикстинській капелі, передала оригінал щоденника 9-річного Єгора з бомбосховища у Маріуполі.

Єгор вів щоденник, коли жив протягом місяця у підвалі свого будинку під час окупації Маріуполя росіянами. Хлопчик описував своє життя у «суцільній темряві», писав про свою рану на спині, поранення матері та сестри. Він малював картинки людей зі зброєю, людей, що лежать на вулицях, зруйновані будинки, вибухи, танки.

«Я передала Його Святості Папі Франциску оригінал щоденника українського хлопчика Єгора, в

якому немає дитячих мрій, бо мрія вижити, про яку він пише, не може вважатися дитячою.

Щемливі рядки, де Єгор нотує, що в нього «сьогодні померли 2 собаки, бабуся Галя й улюблене місто Маріуполь» – паралізують своєю трагічністю. Єгор молився, якщо його сім'ї доведеться померти, то хай разом з ним, щоб він не залишився сам.

Те, що щоденник Єгора відтепер у Ватикані – це винятковий момент істини. Цей щоденник, як послання до Бога, уособлює в собі не тільки біль, він уособлює у собі відвагу цілого покоління дітей, які зараз переживають війну проти України», – зауважила співачка.

Сторінка Тіни Кароль у ФБ
Фото Vatican Media

Писатиму про це щороку...

Події червня 1941-го є важливим пазлом для розуміння, чому для моїх друзів, їх друзів, загалом знайомих зі Львова чи Західної України напад Росії не став несподіванкою, а радше очікуваним продовженням репресивної політики країни, від якої нічого іншого не варто сподіватися, незалежно від того, яка її суб'єктність і назва – імперія, союз чи федерація.

Ключем до розуміння ставлення мого покоління, покоління моїх батьків і дідів (які були безпосередніми свідками) є родинні історії, пам'ять про те, як перед наступом німців НКВД знищило десятки тисяч українців – в'язнів тюрм Львова, Тернопільщини, Станіславщини, міст і сіл. Тіла скидали в братські могили,

закопували без розпізнавальних знаків в лісах (методи не змінилися, ні), а з наближенням німецьких військ вже не заморочувалися приховуванням слідів злочину і просто залишали на місцях розстрілів – у камерах, на подвір'ях тюрм.

Моя бабуся – підлітка на той момент, шукала свою шкільну подругу серед трупів тюрми Бригітки у Львові (від назви колишнього монастиря Св. Бригітти), родина бабусі мого чоловіка (які походили з Тернопільщини) в тій самій тюрмі знайшли тітку Іванку, тіло якої було настільки розтерзане, що впізнали лише по знімочці в кишені.

Моя бабуся в останні місяці свого життя писала спомини. Пам'ятаєте, як в Бакмана, щоб

знайти дорогу додому? Десь серед записів з переписами яблучного плячка і опису дня, коли народився її син, а мій тато, я знайшла запис від 28 (29) червня 1941, з довгим описом жакливого смороду на вулицях спекотного літнього Львова. Бабуця описувала, як вона на ровері їхала з дому батьків на Богданівці і спускалася вниз по Городоцькій. І ближче до церкви Анни (місце, де за збігом обставин я живу) жакливий блювотний запах ставав майже нестерпним. До Бригіток залишалося кількасот метрів. Я минаю їх щодня, йдучи в центр, проходжу повз місце, де тоді, в червні 41-го, бабуся мусіла злізти з ровера і «вижигати» (вирвати). Брама тюрми була відкрита і звідти лунали звуки, які бабуся потім згадувала мені в розмові. Нелюдське виття і крики людей, які знаходили

понівечені тіла своїх рідних.

Малою бабуся мені часто розповідала про ті події. Ми йшли з нею від іншої бабці по тій самій Городоцькій, минаючи Бригітки, бабуся йшла і бідкалася, яка пам'ять людська коротка, як швидко люди забудуть про те, що тут відкрилося, про злочини НКВД, про смерть і біль, які принесла радянська влада, москаль.

До останніх днів, вже не пам'ятаючи мого імені, бабуся пам'ятала про ті червневі дні у Львові.

Так от, бабуцю! Я скажу тобі, що про ті злочини не забуто, про Бригітки, Лонського, Замарстинів, інші тюрми Львова і Львівщини, Західної України. Не забуто. А тим, хто забули, москалі нагадали. Ти, на щастя, цього не досвідчила. Нагадали, хто вони, і чому люди, як ти, ненавиділи і ненавидять їх усе життя.

Ustia STEFANCHUK,
м. Львів,
Фейсбук

На фото: жертви російсько-радянського терору, 1941 р. у Львові і масове поховання жертв російського терору в деокупованому Ізюмі, 2022р.

За Новий Всесвіт

...Життя стало по-біблейськи довгим. Ні, не в переносному значенні слова. В прямому. Другий рік ми вбираємо у себе обірвані життя всіх, хто загинув під «братськими» ракетними атаками. Кого стратили. Замучили. Хтось зник безвісти. Хтось собою закрив від загибелі нас і майбутнє.

Вбираємо в себе горе батьків, які проводжають в останній шлях своїх дітей – Захисників України.

Старіємо від страждань, що висушують очікуванням звісток від тих, хто пішов захищати Україну – світ! – від агресора.

Від прірви, що розірвала сім'ї 24-го через цінності, небажання мислити.

Ми вмираємо разом з тими, чия страта записана на відео – аби воскресати зі зростаючою

ненавистю до ворога, в чийм стані – родичі по крові.

Ми вдихаємо життя з гірким усвідомленням необхідності жити, механічно виконуючи рутинні справи й вигадуючи буденні турботи, щоб не було жодних тривог про майбутнє. І про наших – там, на фронті. І в окупації...

Від підрахунку днів ми перейшли до обліку втрат – там, де у вогні кується наше майбутнє.

Все більше серед «ми-ж-братів» тих, хто поступово розуміє, що вже не буде «як колись». А братські стосунки – це щось інше, ніж те, що відбувається між двома країнами з 2014-го. Хоча й до цього все було не так, як на кулачевих плакатах було написано.

...Забута маска у кишені – привід гірко посміхнутися наївності наших недавніх останніх увялень про небезпеку.

Судити будуть діти

Цей світ судити будуть діти.

Українські діти.

Не можу повірити: я, та що плакала над фільмами «Список Шиндлера» і «Життя прекрасне» про дітей у фашистських концтаборах, живу в сучасності, де «хлопчик в смугастій піжамі» тихо відступив на задній план. У нашій, українській реальності, коли увесь світ здригається від фотозвинувачень з Бучі, Ірпеня, Маріуполя, Харкова та інших міст і сіл, усе набагато гірше.

Американці часто запитують мене, чи це правда.

Ви не хочете знати правду, відповідаю я їм. Коли ви дізнаєтесь про усі звірства, вам не захочеться ніколи чути назву цієї країни і про осіб, які її населяють. Ви й через 10 чи 20 років після нашої перемоги всі як один, вставатимете і виходитимете з ваших

кав'ярень, коли до них будуть заходити орко-туристо.

Діти повинні залишатись дітьми. Бавитися ляльками й пухнастими ведмедиками. Тішитися новеньким футбольним м'ячам й кросівкам. Кататися в парку на каруселях й ласувати морозивом.

24 лютого для українських дітей світ перевернувся сторчма.

Сирени, вибухи, бомбосховища, міни, дула автоматів, мрія про вдосталь їжі і води...

Смерть бабусі, мами, сусіда, друга, Бровка чи Мурчика стала чимось майже буденним.

Розбомблені будинки, лікарні і школи. Народження нового життя на бетонній підлозі підвалів...

Вони вже не мріяли про нові іграшки. Мріяли, щоб увесь цей жах припинився і «мама воскресла».

Такого не було з часів Другої світової війни.

Світ не перевернувся – він вибухнув.

І народжуючись в муках і стражданнях, Новий Всесвіт наповнюється світлом душ усіх, хто за нього загинув.

Потрібно, щоб вистачило сил. Не втратити розум. Дочекатися. Аби прочитати: «...здох.

Скінчено! Слава Україні!».

І зустріти наших Захисників, щоб припасти до плеча і серцем прошепотіти: «Дякую за Перемогу! Героям слава!»

Ірина КОРОЛЬКОВА,
журналіст,
м. Ізмаїл, Одеська обл.

Рядовий Олександр Корольков, випускник Прикарпатського військово-спортивного ліцею та тероборонівець з березня 2022 року, сподівається у вересні відвести свого сина Марка до першого класу. А поки радіє коротким зустрічам й першим спортивним успіхам сина, який наполегливо готується до школи та займається панкратіоном і вже виборов своє перше «срібло».

Три мільйони наших дітей страждають від війни в Україні. Понад два мільйони – переселенці і біженці, які терпляче чекають своєї черги за їжею і з усіх сил намагаються зрозуміти чужу мову. Ще й якимось шостим чуттям одразу ж запам'ятовують кілька іноземних слів, щоб подякувати.

Знову вчаться усміхатись. Згідно з даними ООН, щодня в Україні гине двоє дітей, а четверо отримують поранення, в тому числі від мін, залишених орками. Діти, які уцілили, мріють повернутися додому або про протез «з квіточками».

Діти повинні залишатись дітьми... Українські ж діти ураз стали дорослими. Ще й рятівними кругами для своїх батьків і родин.

Вони вже ніколи, на жаль, не зможуть забути це зло в чистому виді і не дадуть забути іншим.

Цей світ судити будуть діти. «Неодмінно балуйте дітей, невідомо, які випробування їм приготувало життя» (Антуан де Сент-Екзюпері).

Olga RUDA,
Chicago, IL, US

Дні відкритих сердець

В один з Днів відкритих дверей у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка було, як завжди, багато зацікавлених абітурієнтів і не менш зацікавлених викладачів. Ми провели бліц-інтерв'ю з ученими з різних галузей знань, аби з'ясувати їхнє бачення й очікування щодо перспектив вищої освіти України. Нижче пропонуємо відповіді на запитання: **Чому ваш фах наразі важливий? Яким ви бачите вашого абітурієнта і яким його бачите по здобуттю освіти? Що хотіли б побажати українській вищій освіті в повоєнному розвитку?**

Володимир ВІРЧЕНКО,
доктор економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри міжнародної
економіки економічного факультету

Наш фах взагалі найбільш конкурентоспроможний в умовах саме повоєнної відбудови України. Тому що зрозуміло, що після перемоги, яка у нас точно буде, Україна опиниться в доволі складних економічних умовах, і тільки міжнародна допомога наших європейських партнерів може врятувати Україну – і міжнародна економіка саме тут набуває особливого значення.

Я можу сказати, що наш абітурієнт повинен володіти базовими знаннями англійської, тому що обраний фах і спеціальність вимагає цього. Ми вважаємо, що наш абітурієнт має бути з інноваційним мисленням, впевнено дивитися в майбутнє, правильно розставляти пріоритети і планувати свою кар'єру в міжнародному бізнесі, міжнародних компаніях.

Я бажаю українській освіті успішно відповідати на виклики повоєнного часу, і виховати нову генерацію молоді, яка нашу економіку переведе на якісно новий рівень. Я вірю, що відбудова нашої економіки незабаром відбудеться, ми станемо частиною міжнародного співтовариства, яке зацікавлене в такому надійному партнері, як Україна, яка про себе вже заявила.

Євген ХАРЬКОВЩЕНКО,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри релігієзнавства фі-
лософського факультету

Сплеск релігійності стається в кризові моменти суспільства. Як виникло християнство в Римській імперії? В період кризи на нього був запит. В українському суспільстві є запит на релігію. Державні інститути дуже часто не дають відповіді на ті питання, які стоять перед людьми, не можуть захистити людей, не можуть втішити. Якраз це сфера, в якій може працювати релігія – і вона працює... Цивілізовані народи демонструють, що майбутнє у релігії – як у культурної традиції, як етнічної традиції, як мистецької традиції, як пам'яті

своїєї історії. Тобто, та сфера, якою і має займатися релігієзнавство.

Мого абітурієнта... середній мій абітурієнт – це, по-перше, або студент бакалаврату, це достатньо юна людина після школи, яка має певний рівень освіти, високий бал ЗНО. У нас середній високий бал 182 з 200. Цього року перший курс закінчують дівчата, у яких середній бал 198 балів з 200. Як правило, наші студенти начитані, можуть аналізувати, сперечатися. У магістратурі це вже спеціалісти. Вони мають здібність до науково-дослідної роботи. Більшість наших магістрів – люди 35-40 років, які рефлексують, певно впадають в екзистенційну кризу.

Вони користуються попитом в усіх галузях діяльності. Це і викладання, і практична – в органах державної влади, і науково-дослідна. Певна кількість іде в журналістику. Навіть в релігійних організаціях є попит на наших випускників, які, маючи світську освіту, працюють там прес-секретарями. На нашого випускника є попит.

Єдине, що я можу побажати, це вчитися. Треба мати додаток до диплома, який називається знання, й мислення, щоб ота картинка телевізійна не діяла. Щоб сприймати оточуючий світ адекватно. Ну, я думаю, якщо гуманітарна освіта з цим справляється. Вважаю, що наші попередники щось таки зробили, тому реформувати щось задля реформування не є виходом.

Ірина МАСЛІКОВА,
кандидат філософських наук, до-
цент, завідувач кафедри етики, есте-
тики та культурології філософського
факультету

Для людини сфера культури є важливою завжди, не лише зараз, але і в перспективі. Ми потребуємо не лише відновлення базової мережі культурних інституцій, але повинні розробляти нові програми культурної політики, щоб впроваджувати нові інноваційні форми з точки зору презентації нашої культури, також і за кордоном; щоб усі процеси набуття нашої культурної ідентичності відбувалися більш активно.

Наш абітурієнт – це людина активна, в якій є активна громадянська позиція, яка хоче бути амбасадором нашої культури і в межах наших різних регіонів України і за кордоном.

Після здобуття освіти наш випускник – впевнена в собі особистість, яка вже багато знає і багато вміє, тому що, навчаючись на філософському факультеті, отримала знання від найкращих фахівців, пройшла практику на базі провідних інституцій культури. Головне те, що наш випускник – патріот України, це та людина, яка буде робити все для того, щоб наша країна мала прекрасні перспективи й

Закінчення на с. 10

Дні відкритих сердець

Закінчення. Початок на с. 9

здобутки, про які знали б не лише ми, а і весь світ.

Якщо казати про перспективу вищої освіти загалом, то, звісно, я мабуть, бажала б, щоб ентузіазм був у всіх учасників освітнього процесу. Щоб ми приходили в університет щоб життя переживати

Максим СИТНИЦЬКИЙ,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності економічного факультету

разом як єдина спільнота, де є рівноправні можливості і для адміністрації, і для викладачів, і для науковців, і для студентів, і для наших випускників, і якщо ми працюватимемо так разом, то, звичайно.

Ми маємо фінансистів, бухгалтерів, кібернетиків – це дуже важливі спеціальності. Але менеджмент – це універсальна професія, яка вчить керувати передусім собою, своїм часом, а потім – людьми, які працюють в організаціях. Особливо зараз, у військовий період, треба керувати ефективно, а потім ефективно відбудувати нашу країну. Ми не просто даємо управлінців, а й творців нового. Ми створюємо нову додаткову вартість, яка дає нові ринки, нові можливості і нове мислення.

Ми бачимо молоду людину, яка горить змінити світ. Нехай це пафосно звучить зараз, але якщо вони матимуть таке бажання – багато чого зроблять корисного для себе і для суспільства.

Хочеться побажати зараз не втратити людський потенціал. Наші професори з легкістю вчать і польську, і англійську, і потім там викладають. Потрібно знайти механізм, щоб втримати наявний потенціал, розвинути і запропонувати такі умови, аби люди не роз'їхались. Ми зараз маємо таку глобальну відкритість (і далі вона буде зростати), що далі конкурувати ми будемо не з найближчими країнами, а вже з Європою і усім світом. І нам вже треба впроваджувати тільки міжнародні стандарти. Тобто, утримуємо потенціал і впроваджуємо міжнародні стандарти.

Андрій НЕТРЕБА,
кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

Наш факультет і спеціальності представлені на факультеті, дуже актуальні і важливі: прикладна фізика і наноматеріали, комп'ютерна інженерія, електронні комунікації та радіотехніка. Підготовка студентів здійснюється за всіма освітніми рівнями: бакалаврський, магістерський і рівень підготовки в доктори філософії. Всі спеціальності є і цікавими, і унікальними.

Наш випускник прагне займатись у своїй професійній діяльності розробленням нових технологій, науковими дослідженнями, роботою у високотехнологічному бізнесі, пов'язаному із застосуванням сучасних систем електроніки, штучного інтелекту. На нього чекає

робота і співпраця із компаніями на ринку праці нашої країни і на ринку праці за кордоном.

Звичайно, я прагну розвитку, я бажаю вирішення всіх нагальних проблем, гарних, вмотивованих студентів, які будуть навчатись, успішно працевлаштовуватись, від цього буде розвиватись і країна, і університети.

Олександр КОВАЛЬЧУК,
доктор медичних наук, професор; завідувач кафедри анатомії та патологічної фізіології ННЦ «Інститут біології та медицини»

Почну здалеку. Чому в Японії довго живуть? Бо там анатомію вивчають з першого класу. Вони дуже добре знають будову власного тіла, фізіологію, тому переживають за кожен свій невірний крок. У них вивчення й дотримання здорового способу життя – найголовніше.

Побажати хотів би того, що і будь-коли. Мій особистий принцип і гасло: «Або вчись, або йди». Треба вчитись. Вчити іноземні мови, різні мови, аби спілкуватися із колегами за своєю спеціальністю з різних країн, переймати досвід і впроваджувати найкращі методики саме в Україні.

Сергій РУДЕНКО,
доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри української філософії і культури філософського факультету

Справа в тому, що філософія – це взагалі інтегральна частина Сбудь-якої європейської культури, і українська культура є відповідно європейською її складовою. Культурною практикою України завжди була і залишається філософія. Нині філософ – не стільки суто теоретик, скільки аналітик, практик, дослідник комплексних проблем, які існують у суспільстві. І власне особливість нашого факультету і нашого фаху, що ми готуємо фахівця, який вміє розв'язувати складні комплексні завдання й проблеми, які не можуть бути розв'язаними в рамках лише однієї спеціальності. Тобто, без чого не може існувати сучасне суспільство.

На спеціальності «Філософія» знайдуть себе молоді люди з різним складом розуму, з різними схильностями, з різними інтересами. Тобто, наш факультет дає прекрасну базу для освоєння різних професій, таких як політологія, журналістика, у тому числі багато випускників філософії стають хорошими журналістами, аналітиками, дослідниками у широкому розумінні.

Загалом в наших випускниках хочемо бачити людину успішну, замогнучу, багату, й не лише тільки духовно. А й матеріально. Наш випускник – це освічена, інтелектуальна, високоорганізована людина.

У повоенному розвитку – побажати стійкості, солідарності, згуртованості. Це будуть нелегкі часи відновлення зруйнованої інфраструктури, поновлення кадрів, інтелектуального капіталу, населення. Нам потрібно бути цілеспрямованими й відкинути внутрішні дискусії, конфлікти і згуртуватися задля відновлення нашої держави.

Олександра ОВЕРЧЕНКО,
спеціально для «ОіС»

«Не бійтеся труднощів, вони роблять нас сильнішими!»

23 червня у Волинському ліцеї імені Нестора Літописця відбулося свято з нагоди вручення свідоцтв про здобуття повної середньої освіти «Дитинство шкільне, прощай». Щемлива й урочиста мить прощання... Скільки в ній спогадів, смутку й радості, мрій і сподівань!

З напутнім словом до присутніх на святі звернувся директор ліцею **Володимир Мишко**: «Дорогі випускники, ми бажаємо, щоб ваше майбутнє було світлим і радісним у мирній і вільній країні. Сміливо ступайте на стежину нового життя, ідіть упевнено до мети. Будьте вірними своїм переконанням, удосконалюйтеся й розвивайтеся. Хай нові сторінки вашої книги життя будуть наповнені рядками успіху, вірними друзями, любов'ю до рідної країни!»

Заступник з навчально-виховної роботи **Тетяна Романіна** збадьорила: «Не бійтеся труднощів, вони роблять нас сильнішими. Не забувайте своїх учителів, батьків, однокласників, бережіть шкільну дружбу. Будьте щасливими, успішними, натхненними!» Щирі слова побажань сказали випускникам перші вчителі **Надія Пасічник, Оксана Романюк** та класний керівник **Людмила Врочинська**.

Одинадцять випускників ліцею здобули золоті медалі «За високі досягнення в навчанні». Вісім учнів отримали похвальні грамоти за особливі успіхи у вивченні окремих предметів. А також випускникам вручено грамоти за спортивні досягнення, активну участь у громадському житті ліцею, художню самодіяльність, навчальні досягнення.

Ліцеїсти декламували вірші, співали пісні про шкільні роки. Висловили вдячність батькам, педагогам. Усі присутні переглянули презентації й відео про роки навчання в ліцеї. Особливим видався відеокліп «Остання сторінка шкільного життя» – у залі панувала піднесена й пам'ятна атмосфера.

Надії на успішне майбуття юних громадян незалежної України відлунують у серцях національним гаслом «Героям слава!»

Тетяна РОМАНІНА,
заступник директора Волинського ліцею
імені Нестора Літописця,
с. Підлісці, Кременецький р-н,
Тернопільська обл.

Сучасні кружківці – дослідники

Предмет біології у школі має ту особливість, що практично кожен учень може бути дослідником та експериментатором, що зумовлює розвиток творчого потенціалу. Дослідницька практика учнів розширює зміст освіти з предмета й формує навички подальшої освітньої і науково-пошукової діяльності. За такими принципами працює біологічний гурток у Комунальному закладі освіти «Середня загальноосвітня школа № 6» Дніпровської міської ради (директор **Людмила Морокко**)

Спільно з гуртківцями – учнями 8 класу, було сформульовано тему дослідження «Вплив дистанційної форми навчання на гостроту зору», оскільки саме в курсі біології 8 класу розглядаються питання анатомії та фізіології людини у контексті вивчення сенсорних систем.

За оцінками експертів, тижнева кількість часу, проведена у форматі дистанційного навчання, складає понад 40 годин, не враховуючи самостійної роботи учнів. У рамках

дослідження учні розробили анкету, яку й застосували в опитуванні. Результати опитування виявили, що формат дистанційного навчання призвів до низки негативних наслідків з боку зорової системи. Діти відмічали наступні прояви: періодичне почервоніння очей та їх свербіж, підвищення секреції слизової залози, зниження гостроти зору. Гуртківці звернули увагу на те, що ці прояви більш виражені у групі дітей, в сім'ях яких є члени родини з різними вадами зору. Показник зазначених проблем з боку зорової системи респондентів виявився суттєвим, спостерігалася тенденція до його збільшення. Юні дослідники запропонували у якості тренування й відновлення зору методику, розроблену

англійською лікаркою Маргарет Дарст Корбет. У її основу покладено принципи розслаблення рухливих та циліарних м'язів ока, на які припадає основна частка навантажень під час зорового сприйняття. Такі тренування бажано проводити в середині уроку з метою зняття зорової втоми, зміцнення акомодційних комплексів тривалістю 2-3 хвилини.

Учнівська робота «Вплив дистанційної форми навчання на гостроту зору» (педагогічні керівники вчитель-методист **Ірина Кулакова** і вчитель-спеціаліст **Карина Виноградова**) була презентована учасницею гуртка – **Ксенією Чинник**, на XIII Обласному конкурсі учнівської молоді «Коля». За підсумками змагань робота посіла друге місце у номінації «Нейрон». Відзнака на конкурс надихає на подальші пошуки. Діяльність гуртка й надалі буде спрямовано на дослідження цікавих об'єктів і фактів, як одного з універсальних способів пізнання дійсності, що сприяє розвитку особистості.

Карина ВІНОГРАДОВА,
вчитель біології СЗШ № 6,
м. Дніпро

Мудрість Григорія Сковороди не має часових обмежень

15 червня відбулося спільне виїзне засідання Президії НАПН України, вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Президії Товариства «Знання» України за участі Чорнухинської селищної ради, присвяченого 300-річчю з дня народження Григорія Сковороди «Філософсько-педагогічна спадщина Григорія Сковороди».

Гостей приймало селище Чорнухи, батьківщина видатного українського філософа.

В обговореннях учених і представників Чорнухинської селищної ради йшлося про популяризацію спадщини Григорія Сковороди та вивчення значення Чорнухинського меморіального осередку у формуванні образу України переможної.

Учасники заходу відвідали Чорнухинський літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди. Поклали квіти до погруддя видатного українського філософа. Зайшли у приміщення, яке є реконструкцією хати батьків Сковороди. Відвідали територію рекреаційно-паркової зони «Сад божественних пісень».

Засідання відкрили мотиваційними промовами президент НАПН України **Василь Кремень** і голова Чорнухинської територіальної громади Лубенського району Полтавської області **Олександр Василенко**.

«Минулий рік був роком відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди. Не лише його постать, як великого

національного філософа привертає увагу до його творчої спадщини. Самі ідеї Григорія Сковороди й нині надзвичайно важливі. Ми є свідками, що в усьому світі, у всякому разі цивілізованому світі, зростає увага до людини, до розвитку особистості.

Людина і її розвиток нині, як ніколи раніше, є, з одного боку, основним показником прогресивності тієї чи іншої країни, тої чи іншої нації, а, з другого боку, є основним важелем подальшого прогресу цивілізаційного поступу цієї країни.

Не кількість корисних копалин, а розвиток людини й людський капітал забезпечує прогрес країни. Ідеї розвитку витікають з ідей про самопізнання, про середню працю на основі природних здібностей, повагу до людини і її свободу сприяють формуванню уявлення про призначення людини і її щастя, до самореалізації людини у дорослому віці. Там, де переважна кількість громадян реалізують себе, там є основа для розвитку суспільства, а отже і щастя людини», – зазначив Василь Кремень.

Президент НАПН України наголосив, що і в академії, і в Товаристві «Знання» України, і у педагогічних університетах, зокрема Полтавському національному педагогічному університету імені В.Г. Короленка, багато робиться з вивчення й популяризації спадщини національного генія – Григорія Сковороди.

Василь Кремень відмітив педагогічну працю працівників Чорнухинської селищної ради й зауважив, що освіта незалежної України виховала покоління громадян, які з першого дня рашистської навали стали на захист батьківщини. Передусім ці покоління виховані освітою, а ще – вони отримали знання в українській освіті, що дозволило нашим воїнам за короткий час освоїти надскладне військово-озброєння. Це тому, що в нації закладено любов до освіти і пошана до освіти, саме завдяки

цьому створений потужний інтелектуальний потенціал у нашому суспільстві.

«Щиро радий бачити наших гостей, наших освітян. У громаді з великою повагою відносяться до працівників освіти, оскільки їхня праця надцінна – «що посієш, те й пожнеш». Нинішній захід відбувається заради привернення уваги до постаті Григорія Сковороди й підвищення рівня нашої освіти», – сказав у відповідь голова Чорнухинської територіальної громади Олександр Василенко.

Під час засідання було нагороджено кращих освітян Чорнухинської громади медаллю НАПН України «Григорій Сковорода» і грамотами НАПН України.

Академік-секретар відділення вищої освіти НАПН України, академік **Петро Саух** виступив з доповіддю. «Життя людини постає у філософії Сковороди не моністично-утилітарним буттям,

а гармонійною взаємодією трьох світів: макрокосму (Всесвіт), мікркосму (Людина) і символічного світу (Біблія), які тісно між собою взаємодіють. У кожній конкретній людині ця взаємодія має свою особливість, а способом її гармонізації є серце. Воно для нас, вважав Сковорода, є джерелом мудрості й глупоти, доброти й злостивості, бажань і надій, фантазій і знання.

Ця таємнича божа іскра, що є в кожному із нас, є ареною вічної борні добра і зла. Словом «всяк є тим, чие серце в нім». До слова, образ серця в творах Сковороди зринає 1146 разів», – зауважив Петро Саух.

Академік зазначив, що сила філософії Григорія Сковороди, попри зовнішню простоту, являє собою унікальну літературно-філософську систему, метою якої було прилучення людини до

своє оригінальне бачення певних аспектів людського буття. Заслугою Г. Сковороди як мислителя було те, що він запропонував особистісно-діяльнісну ідею світу земного. Г. Сковорода сформулював етико-психологічні орієнтири, на основі яких особистість піднімається до свого ціннісного абсолюту. Такими мають виступати: любов, совість, мудрість, свобода. У їхніх межах й має розгортатися досить складний і тривалий процес формування особистості у етичному розмаїтті більш конкретних духовно-моральних рис. При цьому філософ вважав, що останні мають бути неодмінно просвітлені означеними орієнтирами.

У виступі ректора Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, члена-кореспондента НАПН України **Марини Гриньової** йшлося про професійний відбір абітурієнтів до навчання у виші за принципами, окресленими видатним мислителем. «Сродна праця» є основною категорією в системі філософських поглядів Григорія Сковороди в розумінні людини, її діяльності та сенсу життя», – наголосила Марина Гриньова.

Саме на цьому ґрунтуються підходи Короленківського університету до організації ефективної профорієнтаційної роботи, які включають: соціально-економічний – аналіз потреб суспільства з урахуванням аксіоми: робота за покликанням забезпечує максимальну віддачу працівника, дає кращий економічний ефект; психофізіологічний – забезпечення вибору професії, яка максимально відповідає психофізіологічним характеристикам людини; психолого-педагогічний – виховання в учнів любові до педагогічної роботи, формування інтересу до майбутньої професії.

вищих істин буття для практичного втілення їх у повсякденному житті.

«У його філософії, більше, ніж у будь-якого мислителя, проявилися оригінальні риси української філософії: антеїзм, кордоцентризм та глибокі екзистенційні мотиви, – наголосив доповідач. – Мудрість, яку проповідував Григорій Сковорода, не має часових обмежень. І нині, в часи важких випробувань, вона набуває особливого значення для кожного з нас».

Директор Інституту проблем виховання НАПН України, академік НАПН України **Іван Бех** проаналізував філософсько-етичні ідеї Григорія Сковороди щодо особистості. На думку доповідача Г. Сковорода акумулював у своїй людиноцентричній творчості кращі надбання античних, середньовічних європейських та вітчизняних філософів й сформулював

Мудрість Григорія Сковороди не має часових обмежень

Закінчення. Початок на с. 12

В основу профорієнтаційної діяльності покладено принцип – узгодження інтересів університету, територіальних громад, громадських організацій, установ.

З цією метою протягом 2022-2023 років укладено відповідні меморандуми, зміст яких – пошук, відбір, залучення до сфери науки та освіти талановитої молоді, створення умов для підвищення престижу наукової та науково-освітньої діяльності; створення умови для проходження здобувачами вищої освіти Університету виробничих, навчальних, інших видів практик.

Важливу роль у залученні абітурієнтів до навчального закладу відіграє студентська рада університету, а також підтримка інформаційних ресурсів.

Академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, академік **Нелля Ничкало** зазначила у виступі: «Ознайомлення з експозицією Чорнухинського літературно-меморіального музею Г.С. Сковороди справило на усіх нас неповторне враження. Експозиція побудована на основі розумного врахування наукових засад музеезнавства, сучасний дизайн й унікальні документальні і літературні джерела пронизані сковородинським духом любові».

Філософсько-богословські

погляди Григорія Сковороди пронизані глибинними ідеями філософії серця, любові, добра і свободи. Спадщина вченого є міждисциплінарною, оскільки пронизана ідеями з різних галузей гуманітарного знання, що уможлиблює цілісне бачення людини, розвиток ідей філософії людиноцентризму.

На початку XXI століття помітно зростає увага до вивчення спадщини геніального українського мислителя. Так, голова Польського педагогічного товариства, іноземний член НАПН України **Піотр Костило** на по-

чатку цього року попросив надіслати твори Григорія Сковороди, видані українською мовою, щоб перекласти і видати їх польською.

«Нині, в добу страшної російської війни проти України

об'єктивно зростає потреба переосмислення сковородинівської спадщини, її прогностичних ідей», – наголосила **Нелля Ничкало**.

Голова правління Товариства «Знання» України, член-кореспондент НАПН України **Василь Кушерець** присвятив виступ мо-

антропології», – наголосив учений.

У виступі завідувача відділу історії і філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України, члена-кореспондента НАПН України **Наталії Дічек** було оприлюднено результати проведеного нею у 2022 р. опитування студентів українських вишів з усіх регіонів України щодо їхнього ставлення до історичної постаті Григорія Сковороди, до його ключових світоглядно-етичних ідей. Опитування виконало функції актуалізації питань національної історичної пам'яті; визначило свідомісні і духовні пріоритети молодих українців щодо шляхів досягнення щастя; з'ясувало вплив війни на відчуття щастя.

В цілому результати дослідження дають підстави стверджувати про історичну пам'ять щодо особи Г. Сковороди як знакової, емоційно зрозумілої і прийнятної. Опитування сколихнуло в студентів міркування про пошуки шляху до щастя, історію національного духу, українську ментальність і національну гордість.

Спільне засідання завершилося висловленням наміраів про подальшу співпрацю та заснування у Чорнухах центру з вивчення й поширення ідей спадщини Григорія Сковороди.

Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної обробки
і поширення інформації
НАПН України

ральним і духовним цінностям Григорія Сковороди. Зокрема сказав таке: «Сковорода для нас вічний, завжди сучасний. Наша впевненість в перемозі витікає із нашої екзистенційної істини, із соборного українського розуму, в серці якого бачимо Сковороду та українського систематичного, об'єктивного, просвітницького усвідомлення реальності».

«Важливий його донат до сократівської «пізнай себе» – ідеєю: «Вдивляйтеся в самого себе», в «самісіньке своє серце», «пізнай себе і зостанься собою, не потрібно бути іншим, окрім того, чим я є, тому плекаю все найкраще, що маю». Це суттєво поповнює наше розуміння

Світлана БІЛЯЄВА,
професор Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
доктор історичних наук

Визначним джерелом у формуванні перекрученої і викривленої історії стало величезне пограбування та присвоєння археологічних матеріалів з території України, що складаються з чисельної кількості артефактів від найдавніших часів та пізнього середньовіччя. Зокрема це коштності царських курганів Скіфії, чисельні зразки культури античних міст Північного Причорномор'я, систематично вивозилися до Петербургу та Москви від середини XVIII ст. до початку 70-х XX ст. Там само й матеріали з археології ранніх слов'ян та Київської Русі, що засвідчують історичну та етнокультурну спадкоємність українського народу, його глибоке коріння на власній території. Вивезено й чисельні антропологічні колекції, необхідні для вивчення етнічної історії України, зокрема матеріали князівських поховань. Лише за першими результатами наших пошуків, здійснених після набуття незалежності України в середині 90-х років, встановлено вивезення 756 колекцій.

В архівах і бібліотеках Росії, особливо центральних, знаходяться сотні тисяч українських джерел, які систематично вилучалися з території України, і робота з ними була ускладнена для українських вчених ще до часів незалежності. В останні десятиліття доступ до документальної бази з історії та культури України, картографічного матеріалу зазнав значних перешкод, і навіть в разі дозволу був досить дорогавартісним. Це відноситься і до книжкових раритетів й інших цінностей.

Русифікація культурного простору, чужинський контент викладання

Український контент історичної освіти: проблеми і завдання з їх розв'язання

Упродовж російського загарбання, починаючи з 1654 р., що включає і радянський період, в Україні був штучно створений російський культурний простір, який глибоко проникнув у наше суспільне та повсякденне життя, навчальне середовище та підручники, в осмислення історії і культури. При цьому, ще у XIX ст. у методичних настановах російської науки було сформульовано положення: усі культури, які знаходяться в межах Російської імперії, є культурною спадщиною російського народу. Тому, все, що вивозилося з території України та інших національних регіонів, представлено у музейних збірках Ермітажу, Державного Історичного музею, музею ім. Пушкіна, Третьяковської галереї, Руського й інших і відразу ж проголошено надбанням російського народу й зараховано до російської культурної спадщини.

історичного процесу був нав'язаний з боку Росії, підкріплений відповідними настановами Катерини II, Валуєвським циркуляром 1863 р., Ємським указом Олександра II 1876 р. та іншими документами, за якими була повною мірою сформована антиукраїнська юридична база імперії.

Ми забуваємо, або нам і не дуже намагаються нагадати про справжню належність багатьох діячів культури XVII–XIX ст. Або що книга, яка постала головною граматиною на території України, Білорусії, Росії до середини XVIII ст. належить геніальному українському вченому з високою європейською освітою *Максиму (Мілетію) Смотрицькому*. Його граматиці передували і такі українські видання як Львівська грамика 1591 р. та грамика *Лаврентія Зізання*, що мали помітний вплив на працю автора. Кілька екземплярів книги М. Смотрицького позначені ще 1618 р. Проте в українських бібліотеках є екземпляр граматики вже 1619 р., в той час, коли в Росії є екземпляри на яких позначений рік виходу 1618.

При цьому етнічні українці, які залишили у своїх художніх та літературних творах опис української природи та життя простих українців, народних звичаїв увійшли в історію та культуру як частина російської культури, і досі позначені там як її представники. Згадаємо таких художників як киянин *Дмитро Левицький* (1735–1822), уродженець Миргороду *Володимир Боровиковський* (1757–1825), а за ними й уродженець Чугуєва *Ілля Рєпін* (1844–1930), і Маріуполя – *Архип Куїнджі* (1841–1910), і киянин *Казимир Малевич* (1879–1935).

Упродовж російського та радянського періодів вчені, діячі культури та мистецтва українського походження, які були штучно обмежені та позбавлені можливостей працювати в колі української культури, були

змушені переходити на російську мову. У російських підручниках та путівниках по музейним зібранням їх твори позначені як твори російських митців. Багатьом з них був штучно створений імідж класиків російської літератури і мистецтва у світовому культурному просторі. Уже за часів незалежності ми дуже спрощено підходили до трактування культурної спадщини України, спокійно віддавали у чужинський культурний простір тих, яких штучно затигнула до себе імперська влада. Класичним прикладом є геніальний українець *Антон Чехов*, який дав світовій літературі те, чого не змогли дати багато письменників. Він висміяв недолугість російського суспільства і його вади з українським гумором. Антон Чехов писав, що «за походженням і станом душі я українець...» і далі визнавав: «я в дитинстві не говорив інакше як українською». А чому тоді ми часто-густо забуваємо про цього геніального українця, і навіть зазначаємо, що А. Чехов – російський письменник. А чому не український російськомовний письменник, як визначають це літературознавці багатьох країн світу, змушений писати російською в той жахливий для українства час? Росіяни замовчують факт приналежності А. Чехова до України. У сучасних підручниках з історії Росії до російських істориків віднесений навіть *Михайло Грушевський*.

Ці окремі приклади свідчать наскільки був русифікованим пантеон особистостей історії, скривджений реальний внесок України у спадщину світової культури. На жаль ця химерна картина значною мірою не була зруйнована за понад три десятиліття існування незалежної України.

Повномасштабна війна змусила усвідомити, наскільки засмічений простір наших міст і сіл назвами вулиць, які увіковічували

Закінчення на с. 16

Український контент історичної освіти: проблеми і завдання з їх розв'язання

депортації багатьох етнічних груп та заселення території Півдня російським населенням з інших районів імперії.

Закінчення. Початок на с. 15

імена чужинських військових діячів, письменників, державних чиновників радянського періоду.

Аналіз контенту навчальної бази з історії та культури України, тексту підручників української школи, ЗНО, вузівської підготовки свідчить, що російські погляди та інтерпретації досі присутні у загальному контенті.

Наприклад, штучна назва «Золота Орда». Як вказують автори фундаментального російського видання «Історія татар», вона перейшла в наукову літературу з «російської традиції». Насправді в історичних джерелах XIII–XV ст. назва цієї держави «Улус Джучі». Перше використання назви «Золота Орда» належить до 1566 року у московському історико-публіцистичному творі «Казанська історія», тобто прямого відношення до історії Русі-України не має. Українські землі на той час перебували вже в зовсім інших політичних обставинах.

На відміну від твердження «Дике поле», за яким визначалася відсутність осілого населення на Півдні України, археологічні дослідження свідчать, що осіле багатоетнічне населення, і слов'янське зокрема, існувало в Північному Причорномор'ї ще з часів античності і мало тривалу історію уличів, тиверців, протекторату Київської Русі та часів Улусу Джучі, коли існувало і кочове населення степу, й осіле населення узбережжя великих і малих річок. Результати палеоантропологічних досліджень поховань могильників Нижнього Подніпров'я, а також знахідки хрестиків та іконок у похованнях XIV–XV ст. фіксують наявність християнського населення ще до приходу османів. Саме така ситуація простежується за матеріалами найбільшого у Східній Європі ґрунтового могильника Мамай-Сурка.

Вплив російської пропаганди особливо помітний на навчальному матеріалі, що стосується історії Південних міст, переважна частина яких має попередню історію козацьких містечок та фортець. Проте і у тексті, карті та поясненні до неї знаходимо інформацію про заснування міст на Півдні України із поясненням «Нові міста», що повністю відповідає наказам Катерини II.

Російська історіографія замовчувала або перекручувала історію релігійного простору України, а також транслювала негативне ставлення до греко-католиків, римо-католиків, а також до православної церкви, підпорядковані Константинопольському патріархату. Йдеться про Браїлівську (Проїлівську) митрополію, яку було створено у 1540–50 рр. Вона охоплювала православних мирян Північного Причорномор'я. За сучасними кордонами України це була територія від західних кордонів Одещини до східних кордонів Херсонщини. Після загарбання Північного Причорномор'я, російська влада насильницьки усунула православне населення від Константинопольського патріархату. На жаль, ця важлива частина історії православного населення Півдня взагалі відсутня у змісті освіти України.

Отже, Росія не лише забирала з українського культурного простору особистостей, а й змінювала сам контент історичного процесу, інтерпретацію подій та наслідків української історії, якої на думку російської історіографії «взагалі не існувало».

Складна ситуація залишається і в музейному просторі. Ще донедавна ми використовували музейні експозиції для розширення загального діапазону знань учнів і студентської молоді, поглиблення їх компетентності за рахунок наглядного впливу музейних експозицій. Ми інколи навіть не уявляли, яку насправді інформацію вони надавали нашим учням та екскурсійним групам, яких героїв насправді демонстрували, і які їх дії оспівували. Проте, аналіз музейних експозицій деяких музеїв, зокрема Півдня України, напередодні повномасштабної російської агресії визначався проросійською інтерпретацією подій.

Це особливо стосується експонування подій Російсько-Турецьких війн XVIII ст., захоплення Північного Причорномор'я Російською імперією, висвітлення ролі окремих особистостей, зокрема Катерини II та військових діячів. Йдеться не про замовчування їх дій, а про показ реального значення російського царату, адміністрації та військових діячів під проводом яких відбувалися загарбання території України та руйнації власних традицій та звичаїв українства,

Актуальні завдання

Наголосимо: потрібний перегляд контенту історичного і культурного простору, накиданого впродовж століть Росією, яка намагалася або привласнити те, що абсолютно належить Україні, або спотворити, або замовчати.

Вважаємо, що актуальними завданнями сьогодення безумовно є наступні.

У галузі формування **українського контенту** навчання:

- змістовний комплексний аналіз навчального матеріалу;
- очищення його від російських міфів та ідеологічних побудов;
- впровадження новітніх досягнень історичної науки у практику освітньої діяльності;
- відновлення повноцінної історії України на основі новітніх розробок та досягнень вітчизняної та світової науки.

У плані **науково-методичної підготовки**:

- подальший розвиток взаємозв'язку всіх форм навчання, як єдиного процесу історичної освіти;
- впровадження нових досягнень науки в освітній процес;
- формування нового обличчя українського контенту історичної освіти, який докорінно відрізняється від концепцій російської пропаганди в галузі історії, її безпідставних тверджень про «один народ», «одну державу», відсутності історичних коренів українського народу та витоків власної державності.

У **викладанні матеріалу** з історії української культури ввести:

- інформацію, що дозволяє встановити історичну справедливість та відновити належність до української культури особистостей, віднесених до переліку російських діячів;
- інформацію щодо історії науки і техніки України;
- нову інформацію про систематичне насильницьке вивезення археологічних, архівних та художніх колекцій з України в Росію, де вони представлені в експозиціях як частини російської культури.

Перед освітянами України сучасність поставила багато доленосних питань, які необхідно вирішувати, не втрачаючи часу і ментальності нових поколінь української молоді.

На калиновому мості життя

До ювілею Валентини Бодак

На зламі червневої пори, коли літо переповнене п'янкими запахами розкішних трав, особливо нестомно літають голуби. Вони здіймаються доволі високо, нагадуючи здалека бурштинові цятки, що зримо віддзеркалюються у лагідних водах річки Мукша, яка омиває село Балин у Кам'янець-Подільському районі. Власне, о такій порі в історичній місцині Балин і народилася 30 червня **Валентина Бодак**, нині ректорка Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Промайнуло шість десятиліть відтоді, як батько-робітник Анатолій бережно тримав у пригорщах свою вимріяну й вимолену голубку...

Замість заспіву

Її вишитий Магусею обруз простелився на життєвому столі щасливо. Адже за вікном була інша доба, що після лиховісних зламів – Голодомору та Другої Світової – стала провісницею так званої перебудови. Що очікує ласкавий читач? Кілька фактів з життєпису Валентини Бодак, позначеного сенсом поступу на кшталт «**одразу**». Успішне закінчення середньої школи **одразу** покликано її до Києва – вона вступила 1980-го на філософський факультет Шевченкового Храму, а відтак – від серпня 1985-го – обіймає посаду асистента кафедри філософії Дрогобицького (тодішнього) пединституту ім. Івана Франка. Упродовж 1988-1991 рр. – аспірант Львівського університету ім. Івана Франка. І знову повертається до Дрогобича, де судилося пройти усі щаблі – від асистента, викладача, доцента, професора, проректора до ректора... Знаковими були 1997 та 2006 роки, на які припали захисти кандидатської та докторської дисертацій: «Соціальні функції релігійної обрядовості» (1997) та «Релігія як феномен універсуму культури: християнський контекст» (2006). Доречно нагадати: захисту докторської передувала докторантура в Інституті філософії імені Григорія Сковороди НАН України (1999-2003). Примітні факти: Валентина Бодак була обрана заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів Трускавецької міської ради (2011-2015), а відтак посіла посаду завідувача кафедри філософії імені Валерія Скотного (2016-2019) та проректора з науково-педагогічної роботи, стратегії соціально-економічного розвитку ДДПУ ім. Івана Франка (2019-2021). Так, з голосу ці факти прочитуються однозначно й переконливо. Однак цей перебіг промовисто свідчить і про нечуване

напруження зусиль з боку Валентини Бодак, як життєвих, так і творчих. Тому колектив прихильно зустрів результати другого туру від 12 жовтня 2021 року, коли її було обрано очільником Франкової святині, а від 25 листопада 2021 року призначено ректором ДДПУ ім. Івана Франка.

Відсвіт чину

...Нерідко сонце б'є буквально в очі. А нині – заливають серце щоденні новини про випробування, викликані 24 лютого 2022 року повномасштабною війною Росії проти суверенної Української Держави. Вона не стояла осторонь проблеми, коли тисячі вимушених біженців зі Сходу зупинилися у Франковому краї. Валентина Бодак доклала максимальних зусиль, щоб кожний відчув теплінь в університетських осередках. Адже мовиться, за слушним твердженням академіка НАПН України **Неллі Ничкало**, про «реальний розвиток в екстремальних умовах війни **гуманістичної педагогіки** – педагогіки серця й активної креативної дії». Що ж, таких ілюстративних прикладів можна б навести чимало. На щастя, Валентина Бодак давно володіє сутністю логістичних зв'язків, що дає їй можливість простягнути

руку допомоги кожному, хто її потребує. Ось, приміром, автор цих рядків мав можливість щойно переконатися, як пані ректорка аргументовано вела діалог з професором **Артуром Зімним**, ректором Академії прикладних наук в Коніні (Польща), стосовно розгортання співпраці, її зміцнення з українськими навчально-виховними інституціями. За зізнанням знаного польського педагога, професора **Яна Гжесяка**, «вагомим є внесок Валентини Бодак у справу налагодження «золотих мостів» (Іван Франко) між українськими й польськими духовними осередками, у т.ч. розбудови нових проектів, що спільно здійснюватимуться Дрогобицьким університетом і Конінською Академією прикладних наук». Валентина Бодак активно долучається до реалізації проектів міжнародної діяльності університету, а звідси – розширення мережі закордонних партнерів (зокрема, упродовж останніх двох років підписано 10 нових міжнародних угод), реалізації спільних наукових досліджень. Упродовж 2022 року започатковано процес проходження практики студентами університету у закордонних установах, де 96 студентів взяли участь у програмах міжнародної академічної мобільності.

Замість виспіву

Що ще? Ні, не оминути її кипіння в науковій праці. Перу Валентини Бодак належить близько сотні опублікованих і рукописних досліджень. Десятки статей побачили світ в авторитетних українських і зарубіжних виданнях, що індексуються наукометричними базами Scopus та Web of Science Core Collection.

Подейкують, що рясне – завжди поруч. Проте це рясне потрібно віднайти. Скажу одверто: нелегко відкрити людину в Людині (якщо за І. Кантом). Щось подібне відбувається крізь призму вищих матерій. Іноді це годі й пояснити. Та не беру гріх на душу, коли скажу: Валентина Бодак віднайшла свою стежку до близьких і далеких. Вона прямує обраною дорогою. І головні її досягнення – попереду. А випадіє вільна хвилинка, то й поспішає до синових дітей. Внуки летять до неї, бо знають: батько і дідусь – арсенал добра, але бабуся – то астральний безмір любові...

Микола ЗИМОМРЯ,
доктор філологічних наук,
член Національної спілки
письменників України

Доля, осяяна світлом добра, краси і музики

Віддай людині крихітку себе.

За це душа наповнюється світлом.

Ліна Костенко

5 червня відсвяткувала красивий ювілей наша дорога колежанка – кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України **Юлія Валеріївна Грищенко**. Імперативами її життєтворчості завжди були добропорядність, відданість родинним цінностям, краса серця у ставленні до людей, відданість пісні. Наділена Богом вокальним талантом, пані Юлія своє життя пов'язала з музичним мистецтвом: її професійне зростання відбувалося у складі вокалістів академічного камерного хору «Хрещатик», Архієрейського хору Свято-Михайлівського Золотоверхого собору.

Науково-педагогічний шлях Юлії Валеріївни розпочався у рідному Інституті 1997 року в лабораторії мистецької освіти, яку тоді очолювала доктор педагогічних наук, професор, одна з фундаторів мистецької педагогіки і педагогіки мистецтва в Україні **Оксана Рудницька**. Гуманістично-культурологічні актуалітети унікальної науково-педагогічної школи професорки нині є вагомим напрямом розвитку сучасної мистецько-педагогічної освіти в Україні і за її межами. Однією з талановитих представниць цієї наукової школи і є Ю.В. Грищенко, яка ще під час навчання у Київському державному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова була студенткою Оксани Петрівни. Підготовлену під її керівництвом кандидатську дисертацію Юлія Валеріївна захистила у 2011 році на тему «Розвиток професійної вокальної освіти в Україні (кінець XIX – початок XX ст.)».

Ювілярка є автором понад 60 наукових та навчально-методичних праць у зарубіжних і вітчизняних виданнях, серед яких – розділи у колективних монографіях, аналітичних матеріалах, практичних посібниках, словниках, методичних рекомендаціях, статті у наукових фахових /наукометричних виданнях. Юлія Валеріївна розробляє і викладає варіативні курси для майбутніх докторів філософії з проблем персонології мистецької, педагогічної освіти. Активною є співпраця дослідниці з викладачами мистецьких дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Бердичівського фахового коледжу Житомирської обласної ради та ін.

Результати наукових досліджень Юлії Валеріївни охоплюють широку палітру питань у галузі мистецько-педагогічної освіти: історія, теорія і методика музичної освіти, сучасні тенденції та роль науково-педагогічних шкіл у розвитку освіти і науки в Україні, технології

використання ідей українських наукових шкіл (І. Зязюна, С. Гончаренка, О. Рудницької та ін.) у формальній і неформальній освіті, зміст і методичні засади організації психолого-педагогічної практики майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти тощо.

Багато років пані Юлія є технічним редактором збірників наукових праць «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей», «Неперервна педагогічна освіта XXI століття», є ефективним менеджером в організації міжнародних, всеукраїнських заходів, що проводить відділ змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Нині пані Юлія навчається у докторантурі, досліджує проблему теорії і практики розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор Мирослава Вовк). Вдумливе слово, унікальність авторського стилю, істинність наукового пошуку, осмислення ідей лідерів сучасних науково-педагогічних шкіл крізь призму об'єктивності і краси педагогічної дії – основні характеристики справжнього науковця, який сприймає дослідницьку проблему крізь призму розуму і серця.

Колектив науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України щиро вітає шановну Юлію Валеріївну Грищенко з ювілеєм! Бажаємо красивій жінці, мудрій дружині і мамі, уважній донечці, яка щодня віддає кожному «крихітку себе», щоб «душа наповнювалася світлом» (за Л. Костенко), а також міцного здоров'я, сімейного затишку, нових наукових і творчих досягнень, здійснення найзаповітніших мрій! Нехай життя-ва пісня окрилює на нові звершення! Щасливого майбуття у вільній Україні!

Світлана СОЛОМАХА,
старший науковий співробітник
ШООД імені Івана Зязюна
НАПН України

Інститут цифровізації освіти НАПН України оголошує конкурс на заміщення посад

- заступника директора з наукової роботи;
- заступника директора з науково-експериментальної роботи;
- вченого секретаря.

Термін подання документів – 2 місяці від дня опублікування оголошення.

Вимоги до претендентів: вільне володіють державною мовою, науковий ступінь доктора наук або доктора філософії, стаж роботи на посадах наукових та (або) науково-педагогічних працівників не менше як 5 років, високі моральні якості й організаторські здібності.

Строк подання заяв – два місяці з дня опублікування оголошення.

Документи на конкурс:

- заява про участь у конкурсі на ім'я директора Інституту цифровізації освіти НАПН України, в якій має бути зазначено інформацію про застосування або незастосування до претендента обмежень, установлених частиною третьою статті 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
- особовий листок з обліку кадрів з фотографією розміром 3 x 4 см;
- автобіографія;
- копії документів про вищу освіту, науковий ступінь та вчене звання;
- довідка про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду;
- довідка про наявність або відсутність судимості;
- довідка з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- копія паспорта, засвідчена претендентом;
- копія трудової книжки;
- письмова згода на обробку персональних даних;
- список наукових праць;
- характеристика з основного місця роботи.

Копії документів, що подаються претендентом (крім копії паспорта), мають бути засвідчені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Документи подавати за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, к. 204.

Телефон для довідок: 468-33-29; 453-90-51.

Що стоїть за популярністю STEAM-освіти

Наталія ПОЛІХУН,
завідувач відділу
підтримки обдарованості
Інституту обдарованої
дитини НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий
співробітник

У світі STEAM-освіта стає все більш популярною, а навчальні заклади різного рівня активно розробляють програми навчання, що допомагають учням не лише здобувати знання й навички, а мати більше можливостей навчатися за власними інтересами, розкривати свої таланти в академічній, технологічній та мистецькій сфері, формувати креативний та інноваційний потенціал для самореалізації в майбутньому.

Ідея поєднання STEM з Arts зародилася у 2006-2007 рр. у Род-Айлендській школі дизайну (США), яка є одночасно і коледжем і музеєм, тобто має усі можливості поєднувати академічне навчання дитини і її самовираження засобами мистецтва. Одним із завдань приєднання Arts було зрівняти фінансування наукових і мистецьких дисциплін, хоча за цим стоїть інша більш глобальна мета – гармонійний розвиток дитини, що посилюється завдяки цій інтеграції. І такі ключові в XXI ст. навички як креативність, адаптивність, емоційний інтелект, комунікація і співпраця, творче застосування знань на практиці, інноваційність тощо найбільш ефективно формуються при застосуванні інтегративного STEAM-підходу. Ця ідея почала

поширюватися світом, набувати нових можливостей, реалізовуватися у різних формах інтеграції мистецтва зі STEM-предметами. В моделі STEAM-освіти, яку запропонувала **Жоржетта Якман** (G. Yakman, 2008) і яка відома як «Піраміда STEAM-орієнтованого освітнього середовища», Arts одна з п'яти базових дисциплін інтегрованого комплексу STEAM (англ. *Science* – природничі науки; *Technology* – технології; *Engineering* – інжиніринг, проектування, дизайн; *Arts* – мистецькі науки; *Mathematics* – математика). На думку авторки моделі, остання містить широкий комплекс соціальних та гуманітарних напрямів і сфер діяльності: театр, музика, політика, філософія, економіка, освіта, антропологія, візуалізація, міжнародні відносини, гуманітарні науки. Не випадково у звіті «Science Education for Responsible Citizens» («Наукова освіта для відповідальних громадян», 2015) експертної групи з наукової освіти Європейської комісії, літера А, розшифровується, як All – всі решта (мистецькі, гуманітарні та соціальні науки).

Освітній напрям STEAM – один із інструментів трансформації освіти, спрямований на розбудову сучасної цілісної системи з комплексністю головних цивілізаційних завдань входження нових поколінь у соціум, сприяння особистісному успіху кожної дитини з можливістю розвитку професійної кар'єри й життєвого успіху шляхом навчання упродовж життя. Основними позиціями на які спирається освітній напрям є:

- орієнтація на ключові природничо-математичні дисципліни, їх вивчення із застосуванням можливостей технологій, інженерних практик і функцій мистецтва у гармонізації навчального процесу;

- поетапний, поступовий перехід від суто дисциплінарних навчальних програм,

спрямованих на побудову фундаменту знань, до дисциплінарної STEAM-інтеграції, найвищим щаблем якої є трансдисциплінарність, що реалізується через творчу проектну, дослідницьку, конструкторську, пошукову тощо діяльність здобувачів освіти;

- зосередження на реальних проблемах, що вимагають інтеграції знань з різних дисциплін та розуміння зв'язків між ними. У STEM/STEAM-навчанні саме реальна проблема із соціально-гуманітарним компонентом знаходиться в центрі навчального процесу, навколо якої він і розгортається;

- одночасний розвиток навичок та здібностей учнів, зорієнтованих на набуття STEM-компетентностей (hard skills), пов'язаних з професійною діяльністю, та «м'яких» навичок (soft skills) XXI ст., як додаткових для досягнення успіху в професійній кар'єрі та особистому житті;

- практикоспрямованість навчального процесу – залучення матеріальних, інформаційних ресурсів, підручного простого та професійного складного обладнання для його реалізації;

- залучення сучасних, високоєфективних цифрових ресурсів і засобів навчання, освітніх платформ, інформаційних джерел для реалізації STEAM-освіти у різних форматах (очному, дистанційному, змішаному);

- активна комунікація та співпраця між учнями та вчителями /викладачами різних STEAM-дисциплін, зокрема мережна, коучингова підтримка навчання і розвитку учасників освітнього процесу;

- партнерська взаємодія, залучення практиків, науковців, менторів, вихід за межі навчального закладу, використання ресурсної бази та фахової підтримки установ-партнерів при створенні освітніх STEAM-програм та реалізації STEAM-проектів.

Навчання на основі STEAM-підходу спрямоване на опанування математичними і

природничо-науковими теоріями і практиками, цифровими навичками і навичками інженерного та веб-дизайну під час виконання проектів, що містять мистецьку, історичну, економічну або інші соціально орієнтовані складники. Найбільш поширеними прикладами є створення робіт, 3D-моделей, веб-додатків, веб-сайтів для своїх проектів, дизайн іграшок, мультимедійних та відео-презентацій навчального та рекламного змісту, будівництво макетів, виготовлення прототипів з підручних засобів, проведення досліджень, творче представлення отриманих результатів, або отриманих знань у вигляді естетично оформленої інтелект-карти (Mind Map), «історичного ланцюжка», діаграми тощо, створення образів складних наукових понять у вигляді малюнка або структурної схеми, складеної співанки або римуніваних термінів, які необхідно запам'ятати й ін. Такий інтегративний підхід спирається на природні властивості мозку людини, актуалізує чуттєву сторону навчання, допомагає дитині відкрити для себе нові можливості і, завдяки їм, здобути і вдосконалити свої знання, насамперед у фундаментальних науках, сформувати ціннісне ставлення до власних здібностей як до основи особистісної ідентичності.

Варто зазначити, що STEAM-освіта набирає обертів в Україні, вже є багато цікавих практичних напрацювань в системі формальної та неформальної освіти, що формують вектори STEAM. Існує усвідомлення того, що методологія STEAM-освіти сприятиме реалізації ідей Нової української школи. Вже на порозі інноваційні моделі, що базуються на предметній інтеграції, нових формах викладання, використанні сучасних засобів і технологій персоналізованого навчання і запрошують нас широко відкрити двері STEAM-освіті!

Київська МАН завершує рік

Конкурс есе

У відділенні іноземної філології та зарубіжної літератури Київської МАН було проведено конкурс есе «Київ у творах зарубіжних письменників та зарубіжних ЗМІ», в якому взяли участь учні київських шкіл. Метою конкурсу було вивчення дослідження зарубіжної літературної спадщини столиці в друкованих, періодичних виданнях та інтернет-джерелах.

В конкурсних роботах учні показали вміння працювати в форматі есе, розкрили тему Києва у сучасному баченні.

З 30 поданих на конкурс

робіт 13 посіли призові місця.

Важко переоцінити актуальність цього конкурсу, адже Київ – не лише стародавнє й надзвичайно красиве місто, але й столиця країни, яка бореться за свободу, незалежність, демократичні цінності.

Під час вручення дипломів переможцям конкурсу в ліцеї «Меридіан» керівниця секції зарубіжної літератури відділення іноземної філології та зарубіжної літератури **Інна Ніяка** розповіла присутнім про конкурс, наголосивши на його меті і місії. Зі зворушливими словами захоплення й вдячності до переможців звернулася голова журі

конкурсу – директорка ліцею, учителька української мови та літератури, зарубіжної літератури **Наталія Сошиківа**.

Дипломи переможцям вручала завідувач відділення іноземної філології та зарубіжної літератури Київської МАН **Галина Кантурак**, вона привітала всіх зі святом та запросила на навчання до закладу.

Галина КАНТУРАК,
завідувач
відділення іноземної
філології та зарубіжної
літератури
Київської МАН
учнівської молоді

II Міжнародна літня наукова школа з музейної педагогіки

Проведення Другої Міжнародної літньої наукової школи з музейної педагогіки «Шкільні музеї та музейна педагогіка: освітньо-виховний аспект в умовах воєнного стану» з 19 по 23 червня 2023 року об'єднало учасників з багатьох регіонів України, з окупованих територій України, зокрема Запорізької, Донецької та Херсонської областей, і зарубіжжя.

Програмою літньої наукової школи було передбачено проведення тематичних вебінарів, пізнавальних майстер-класів, цікавих тренінгів з музейної педагогіки,

інтелектуальних дискусій з відомими науковцями, педагогами, музейниками. Цікавими та пізнавальними для учнів були онлайн екскурсії, які ознайомили їх з видатними особистостями в експозиціях шкільних музеїв – Лісниківського ліцею імені М. Грушевського (с. Лісники, Київська обл.), НВК імені Григорія Сковороди (с. Коврай, Черкаська обл.), НВК імені Михайла Максимовича (с. Богуславець, Черкаська обл.), спеціалізованої школи № 76 імені Олеса Гончара (м. Київ).

Після завершення роботи

літньої наукової школи її учасники підготували презентаційний фільм про шкільний музей свого закладу освіти з використанням сучасних комп'ютерних технологій та дизайнерських підходів.

Педагогічні працівники Київської МАН в умовах воєнного стану спільно з музейниками та науковцями плекають майбутнє України засобами музейної педагогіки.

Лариса КАРЧИНА,
завідувач секції
«Педагогіка»
Київської МАН
учнівської молоді,
методист

Актуально

Забезпечити можливості

Книга, обкладинку якої ви бачите, написана народним депутатом України Юлією Гришиною та побачила світ 2021 року, й відображає її власний небайдужий погляд на стан освіти в Україні та бажання змінити все на краще.

Роки діяльності, сповненої співпраці з освітянами з багатьох напрямів і аспектів освітньої справи, участь у законотворчому процесі з питань освіти – це величезний досвід. До того ж постійна аналітична діяльність з опрацювання стану й шляхів розвитку освіти за кордоном сприяли формуванню власного бачення розвитку української освіти на найближчу перспективу. І ось – результат, адресований широкому колу читачів.

На сторінках книги наведено дані по країнах, освіта яких вважається кращою. Тут само представлено відомості й по Україні. Зазначено про інновації освіти західноєвропейських країн, базові принципи організації взаємодії освіти і держави, учителів і учнів, учнів між собою. Але ключовими можна вважати такі слова автора: «Україна обрала європейський вектор розвитку. У цьому ключі для нас цікавий досвід саме європейських країн, які успішно реформували свою систему освіти. Втім, у кожній країні Європи також свій підхід до освіти – у чомусь схожий з іншими державами ЄС, а в деяких аспектах кардинально відмінний».

Немає готових рецептів, є лише мета – успіх кожної людини й добробут усієї країни. І автор закликає усіх доєднатися до складної важкої роботи з удосконалення освіти України, бо воно того варте.

Діма ДІМІТРОВ, «ОіС»

Червень 2023. Постаті

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

**160 років від дня народження
Гуго Мюнстерберга (Hugo Münsterberg; 1863-1916), німецько-американського психолога, одного з
фундаторів психотехніки**

Гуго Мюнстерберг народився 1 червня 1863 в м. Данциг, Пруссія (нині Гданськ, Польща). Його батько був купцем, займався продажем деревини, а мати – художницею. Закінчив Лейпцизький (1885) та Гейдельберзький (1887) університети, був учнем німецького філософа та психолога Вільгельма Вундта. У 1887-92 Мюнстерберг – професор Фрайбурзького університету, де на власні кошти організував експериментально-психологічну лабораторію. Опублікував серію праць «Дослідження з експериментальної психології» (1889-92).

У 1892 Мюнстерберг переїхав до США, де став професором Гарвардського університету. Приїхавши в країну з метою заснувати психологічну лабораторію в Гарварді, ледь говорив англійською, а на момент кончини був автором близько 20 книг англійською та визнаний піонером виробничої та судової психології. Згодом був обраний президентом Американської психологічної асоціації (1898) і Американської філософської

асоціації (1908). Також був почесним доктором низки університетів Європи та Америки, віцепрезидентом Вашингтонської академії наук, редактором журналу Harvard Psychological Studies.

Ідеї Мюнстерберга лягли в основу багатьох напрямів сучасної психології. Теоретичні погляди вчений виклав у книзі «Основи психології» (1900). Мюнстерберг – один із засновників прикладної психології («психотехніки»), автор перших праць із визначення професійної придатності; брав участь у розробленні психотестів, займався дослідженням телепатії та інших паранормальних явищ.

Однією зі сфер інтересів Гуго Мюнстерберга була педагогіка, точніше використання психологічних закономірностей у шкільній практиці. Його праця «Психологія і вчитель» (1909) досі є однією з фундаментальних у царині педагогічної психології та психології освіти. Книга складається з трьох частин: «Цілі навчання», «Душа дитини» та «Робота в школі». Заключний розділ книги – «Вчитель» – присвячений питанням ролі школи у вихованні. Мюнстерберг простими словами говорить про дуже важливі речі – про роль учителя, про той вплив, який він справляє на учня. Саме від ставлення вчителя до дітей і до своєї справи залежить і результат його роботи: «Учитель, який не відчуває краси і святості свого покликання, який вступив до школи не тому, що серце його сповнене бажання навчати молодь, а тільки для того, щоб мати роботу і здобувати собі засоби для існування, завдає шкоди учням і ще більшої шкоди самому собі».

Помер Гуго Мюнстерберг 16 грудня 1916 в буквальному сенсі слова на кафедрі – під час читання лекції, від інфаркту (Кембридж, Массачусетс, США).

**140 років від дня народження
Антіна Оніщука (1883-1937), педагога, етнографа, освітнього діяча**

Оніщук Антін Іванович народився 7 червня 1883 в м. Коломия на Івано-Франківщині. В 1901, закінчивши Станіславську вчительську гімназію, 18-річним юнаком поїхав до високогірного гуцульського села Зелениця (нині Черник), де створив початкову

школу й став у ній першим учителем (до 1-го класу пішло 16 учнів). Організував у селі читальню «Просвіти», допоміг селянам відкрити крамничку та організувати позичкову касу. У 1908-14 працював учителем у с. Карлові на Покутті. За сприяння Василя Стефаника виступав по селах з лекціями, допомагав у роботі читалень, гуртків художньої самодіяльності, заснував у с. Карлів духовий оркестр, який брав участь в організації святкування 100-річчя від дня народження Т. Шевченка. За ці виступи та критику урядовців у пресі австро-польська влада переслідувала його й кілька разів звільняла з посади.

У 1914 – співробітник Етнографічної комісії Наукового Товариства імені Т. Шевченка (НТШ) у Львові. Передав для музею НТШ експонати з Гуцульщини і Покуття. Збирав перекази і легенди про Олексу Довбуша. Автор етнографічних праць «З народного життя гуцулів», «Останки первісної культури у гуцулів». Записані ним народні пісні, перекази про опришків, казки, колядки, похоронні звичаї опублікував Володимир Гнатюк в «Етнографічному збірнику» (Т.31-32). Під час I Світової війни був мобілізований в австрійську армію – служив санітаром.

У 1920-х – співробітник Кабінету антропології етнології ім. Ф. Вовка при Всеукраїнській академії наук (ВУАН), учений секретар Етнографічної комісії ВУАН, потім старший науковий співробітник Всеукраїнського історичного музею у Києві. 1921-го у с. Старосілля на Чернігівщині заснував першу етнографічну науково-дослідну станцію, де було зібрано побутові предмети, що в Музеї антропології і етнології ім. Ф. Вовка сформували окремий відділ монографічного дослідження села Старосілля. Завідував

спецфондом у Музеї українсько-го мистецтва. Працював у Києві на викладацькій роботі у художньому інституті (1926-33). Був консультантом першого кінофільму про Т. Шевченка. Наявна у фондах Національного музею історії України зібрана Антіном Оніщуком або за його участі етнографічна колекція налічує 552 предмети.

У серпні 1937 був заарештований і 19 жовтня 1937 розстріляний. Похований у Биківнянському лісі. Реабілітований у 1983.

**160 років від дня народження
Марії Грінченко (1863-1928), письменниці, педагогині**

Марія Миколаївна Грінченко (дівоче прізвище Гладіліна) народилася 13 червня 1863 у місті Богодухові (тепер Харківська область) у купецькій сім'ї. Після закінчення земської прогімназії у 1881-84 працювала у місцевій народній школі. Влітку 1883 року Марія Грінченко на педагогічних курсах для народних учителів Харківщини познайомилася з сільським учителем, майбутнім письменником, педагогом, громадсько-культурним діячем Борисом Грінченком (1863-1910). Наступного року вони одружилися. У 1887-93 подружжя Грінченків працює в однокласній земській школі в с. Олексіївка Катеринославської губернії (тепер Луганська обл.).

У 1894-1902 мешкала з родиною – чоловіком та донькою Анастасією – в Чернігові. Допомогала Б. Грінченку у видавничій роботі, опрацюванні фольклорного матеріалу, впорядковувала колекції документів та гравюр, систематизувала бібліотеку Музею українських старожитностей В. Тарновського.

У 1910-18 Марія Грінченко керувала видавництвом імені Бориса Грінченка. Була членкинею-редакторкою комісії Словника української живої мови (1919). Подарувала

Закінчення. Початок на с. 21

Всеукраїнській академії наук бібліотеку Бориса Грінченка, до якої склала двотомний каталог.

Літературну діяльність почала 1884: друкувала вірші в журналах «Зоря», «Дзвінок», «Правда». Авторка прозових творів «Під землею. Оповідання про шахти» (1897), «Чередник та дівчата» (1898). Здійснила переклади зарубіжних авторів: «Нора» Г. Ібсена, «Казки Андерсенові: У 2 кн.», «Дядькова Томова Хага» Г. Бічер-Стоу, «Пригоди Тома Соера» Марка Твена та ін.

Марія Грінченко активно допомагала Борису Грінченку в записах живої народної мови при підготовці «Словаря української мови». Із заснуванням УАН (1918) працювала в Комісії Словника української живої мови, беручи участь у перевиданні, виправленні й доповненні «Словаря української мови» (1927–1928). Уклала підручники «Рідне слово. Українська читанка» (1912, разом із Борисом Грінченком) і «Наша рідна мова» (1918).

Після смерті чоловіка 1910 останні роки життя присвятила популяризації творчої спадщини Бориса Грінченка. Організувала власну бібліотеку (1918), а 1919 передала понад 6000 книжок до Всенародної бібліотеки України (нині – Національна бібліотека України імені В. Вернадського).

Померла М. Грінченко 15 липня 1928. Похована у Києві на Байковому цвинтарі поряд з чоловіком, донькою та онуком. Ці чотири могили знаходяться на 9 ділянці навпроти церкви Святого Вознесіння.

150 років від дня народження Івана Стешенка (1873-1918), громадського і політичного діяча, педагога, першого міністра освіти УНР

Іван Матвійович Стешенко народився 24 червня 1873 в Полтаві. Закінчив Полтавську класичну гімназію (1892) та

історико-філологічний факультет Київського університету (1896). Педагогічну діяльність розпочав відразу після закінчення університету викладачем Київської жіночої гімназії.

1897 був заарештований за участь у студентських акціях протесту. В Лук'янівській тюрмі він здружився з молодшою донькою М. Старицького Оксаною. Після звільнення з ув'язнення вони одружилися. І. Стешенка було вислано з Києва на три роки зі заборону в'їзду навіть до губернського міста. Перед ним було зачищено двері до школи, до педагогічної діяльності. Молоде подружжя працювало на Чернігівщині у відомих українських артистів М. Садовського і М. Заньковецької, а потім у садибі Г. Квятковського в Броварах. Тут І. Стешенко пише вірші, перекладає разом із дружиною. Його перу належать переклад українською мовою «Орлеанської Діви» Шіллера, праці «Поезія І.П. Котляревського», «Історія української драми», розвідки про Марка Вовчка, Панаса Мирного, Лесю Українку, М. Коцюбинського, В. Стефаніка, М. Старицького, збірки поезій «Хуторні сонети», «Степові мотиви», оповідання «На заводі», драма «Мазепа» та ін.

Повернувшись у 1901 до Києва, І. Стешенко влаштовується на роботу в управління Південно-Західної залізниці. Тільки в 1906-07 навчальному році з допомогою друзів розпочинає педагогічну роботу в гімназії міста Слущька. За рік І. Стешенко був уже в Києві на посаді учителя 1-ої комерційної школи. Працював викладачем Фребелівського інституту, завідувачем кафедри історії західноєвропейських літератур Вищих жіночих курсів, викладачем історії драми в музично-драматичній школі М. Лисенка.

У червні 1917 Центральна Рада запросила І. Стешенка очолити Генеральний секретаріат освіти. На цій посаді він береться за українізацію освіти: укладаються українські підручники, термінологічні словники, програми для початкової школи та з українознавства. За короткий час відкриваються 42 середні школи (8 із них єврейські), 33 гімназії та два реальні училища, 321 вища початкова школа, 248 з них утримуються на державні кошти. І. Стешенко був фундатором Українського народного університету та Академії мистецтв.

Софія Русова у своїх спогадах писала: «...Стешенко офіційним папером закликав мене на посаду керівнички в його секретаріаті двох відділів – позашкільної освіти й дошкільного виховання... Із Стешенком приємно було працювати. Це був молодий, розумний діяч, на формальний бік справи звертав він мало уваги, але певно й рішуче дотримувався гасла: негайна українізація народної освіти, усіх шкіл й усіх шкільних установ...».

У ніч з 29 на 30 липня 1918 І. Стешенко був застрелений у Полтаві. Як виявилось згодом, вбивство Івана Стешенка – справа рук більшовиків. Похований на Байковому цвинтарі.

У 2008 на будівлі старої школи у с. Великі Будища на Полтавщині встановлено меморіальну дошку з барельєфом Івана Стешенка, на якій викарбувані слова: «У стінах цієї школи в червні 1918 року читав лекції з українознавства перший міністр освіти й культури Української Народної Республіки І.М. Стешенко».

120 років від дня народження Джорджа Орвелла (George Orwell; 1903-1950), англійського письменника

Джордж Орвелл (справжнє ім'я – Ерік Артур Блер) народився 25 червня 1903 в Індії, в сім'ї англійського колоніального чиновника. У 1921 закінчив Ітонський коледж – найпривілейованішу приватну школу Великої Британії, де одним з його викладачів був Олдос Гакслі – автор роману-антиутопії «Прекрасний новий світ» (1932). Серед улюблених письменників Орвелла були Редьярд Кіплінг, Чарльз Діккенс, Вільям Теккерей, Герберт Веллс.

Упродовж 1922-27 служив у Бірмі в королівській поліції. Про кар'єру письменника він почав мріяти ще в шестирічному віці. Вже в 11 років в одній із газет Орвелл опублікував патріотичний вірш, а

в 1923 з'явилися його перші «дорослі» публікації. У 1927 виїхав до Європи і остаточно вирішив стати письменником.

Намагаючись заробити на життя, працював мийником посуду в паризькому готелі, складальником хмелю в Кенті, помічником букініста, вчителем. Враження цих років були передані в книзі «У злиднях Парижа і Лондона», що вийшла в 1933; тоді ж з'явився псевдонім «Джордж Орвелл».

Після початку громадянської війни в Іспанії Орвелл вирушив до Барселони як кореспондент одного з лондонських тижневиків. Воював, був важко поранений франкістським снайпером. У 1937 став прихильником антикомунізму і буржуазно-ліберального реформізму.

Після початку Другої світової війни Джордж Орвелл просився на фронт, але через поранення і підозри на туберкульоз отримав відмову. У листопаді 1943 – лютому 1944 він пише «Колгосп тварин» («Animal Farm: A Fairy Story»). Сатира була настільки відвертим натяком на Сталіна, що її відмовлялися друкувати і у Великій Британії, і в США; опублікована книга лише 1945. Перше видання «Колгоспу тварин» українською мовою (1947, Мюнхен) водночас було другим перекладом повісті іншою мовою. Орвелл написав передмову до українського видання.

У 1945 він почав роботу над романом «1984», який став однією з найбільш відомих антиутопій 20 століття. У червні 1949 роман «1984» був опублікований у Великій Британії та США, а за півроку, 21 січня 1950, Джордж Орвелл помер від туберкульозу у Лондонському госпіталі.

Роман «1984» перекладено 62 мовами, а 1984 рік був названий ЮНЕСКО роком Джорджа Орвелла. У 2009 британська газета «Таймс» оголосила роман «1984» найважливішою книгою, надрукованою за останні 60 років. Роман розповідає історію Вінстона Сміта і його деградації під впливом тоталітарної держави, у якій він живе. Є найвідомішою і найцитованішою антиутопією у літературі і стоїть в одному ряду з «Прекрасним новим світом» Олдоса Гакслі і «451° за Фаренгейтом» Рея Бредбері. Українською мовою «1984» вперше побачив світ 2013 р.

«Придунав'я» танцює заради Перемоги

Якщо одного разу у вас виникне питання, чи може танець бути зброєю в битві за мир, спробуйте знайти відповідь у *Марини Браїли*, керівниці народного ансамблю танцю «Придунав'я» імені Фаїни Георгієвої, який об'єднує маленьких і дорослих танцюристів з українського міста Ізмаїл на південному заході Одеської області. Колектив цього року відзначить своє 25-річчя.

Ми не втомлюватимемо вас довгим переліком нагород цього колективу у численних національних та міжнародних фестивалях, бо лише професіонали хореографії зможуть оцінити їхній рівень – і фестивалів, і нагород.

А розповімо про те, чим і як живе «Придунав'я», і взагалі наскільки доречно танцювати під час повномасштабної війни, яку розв'язала росія проти України, поставивши собі за мету стерти український народ та «повернути споконвічно російські» землі.

Принципи про належність територій обговоренню не підлягають.

А ось про танець – поговоримо.

Спочатку – про те, що колектив складався з 1998 року за принципом «для танцю віку не існує». До «Придунав'я» приходили всі, хто мріяв зайнятися хореографією віком від п'яти до 60+. А зустрічала їх *Фаїна Георгієва* – безмежно талановита людина, яка зуміла зібрати та запалити ідеєю зберегти танці народів Придунав'я майже 200 людей! І це – лише танцюристів. Але треба додати сюди їхні родини та обов'язково глядачів, які чекають на кожен танцювальний номер – відомий і прем'єрний.

виступами завжди відбуваються трохи довше, – каже Марина Браїла. – Це наш перфекціонізм: ми намагаємося довести номер до ідеалу. Танцювати так, щоби не виконувати танець, а – прожити його. Тоді всі рухи, всі емоції, вся пластика будуть настільки природними, наскільки наявна граціозність у самій природі.

Але в такому разі виникає питання: якщо так непросто, і кожна репетиція – це втомлені ноги і руки, це піт у три (якби!) струмки, це втома, що навалюється та

...Нині, коли через ракетні атаки російського агресора ймовірність відключення світла, як і раніше, висока, відпрацювання танцювальних па ведеться, в тому числі, з урахуванням ситуації, якщо світло – а з ним і музичний супровід – зникли.

– Репетиції перед якимись

душити зрадницькою думкою «Все, не можу більше!» – то чому колектив таки зустрічає свої 25 років, накопичивши за цей час чудову історію та купу нагород?

– Знаєте, ті з наших, хто виїхав за межі України, кажуть, що мріють продовжити танцювати і знаходять колективи – але такого, як наш, нема. Справа ж не в техніці – у стосунках. І нудьгують... – продовжує Марина Браїла. – З одного боку, добре, що у нас – найкраще все. А з іншого – дуже хочеться, щоб вони зуміли знайти себе у новому колективі. Танець востає в душу – і без нього просто неможливо...

Ви можете запитати: що такого особливого у цьому танцювальному колективі?

Засновниця «Придунав'я» Фаїна Георгієва неодноразово повторювала: «У нас хореографії – 20%, решта – виховання. Основне – випустити гідну людину, яка здатна впоратися з будь-якими труднощами».

Колектив виховує любові до рідного краю, своєї історії, до спадщини предків (це ж і костюми «народників» – хто ними не захоплювався!). До свого часу, даного слова і до самого ансамблю, коли відсутність або слабкість одного позначаються на загальному результаті. Це виховання відповідальності перед собою, колективом, глядачами. Додамо сюди самоорганізацію та дисципліну – і ось вам унікальний багатофункціональний дидактичний інструмент успішного виховання юного

(та й вже дорослого!) покоління. Може, тому «Придунав'я» стало великою родиною, звідки – так, можна поїхати, але розірвати узи єднання неможливо.

Атмосфера, з перших днів існування ансамблю побудована на повазі – один до одного, дорослих до дітей та дітей до дорослих, усіх разом – до Танцю, в якому переплелися вчора та завтра, традиції та нове прочитання, спадщина минулого та мрії про майбутнє.

Щодо морального права танцювати, то після 24 лютого репетиції у «Придунав'ї» було припинено.

– Спочатку був карантин, коли ми пішли на онлайн, а потім почали виходити з нього і зустрічатися – відпочивали душею. А коли розпочалася війна, я зрозуміла: карантин – дрібниця! – Марина продовжує: 24 лютого стало розподілом на «до» та «після»... Ми призупинили репетиційний процес. Був стан, коли цього не може бути. Здавалося, що тут, де йде війна, звичне життя зупинилося – а душа, вкритая крижаною кіркою, завмерши від жаху ракетних атак, ворожій військової техніки, що рухається, смертей мирного населення, атакованих житлових масивів, пологових будинків, шкіл, театрів, торгових центрів...

Марина, як і личить справжній артистці, тримає поставу,

«Придунав'я» танцює заради Перемоги

Закінчення. Початок на с. 23

обличчя. А в очах – палає біль і гнів.

– Було так тяжко, ніби життя відмінили і розуміння: неможливо танцювати, коли гинуть люди. І два тижні, які ми сиділи вдома, стали надважкими: я не знала, куди рухатися.

За два тижні після початку вторгнення мені зателефонували наші старші – із запитанням: «Час репетиції не змінився? То ми завтра будемо...». Ми зустрілися – раділи, плакали, багато говорили – і танцювали... І я побачила, що наші репетиції просто потрібні – як ковток повітря, щеплення від шоку перших днів війни, порція оптимізму... Це психологічна допомога, що допомагає жити та вижити. Так, ми не змогли поїхати на кілька фестивалів – це насправді

зараз дуже непросто! Але ми поновили весь репертуар. І думаємо про нові танці. У нас тут, у Придунав'ї, живе багато національностей, і історія кожного народу, розказана в танці, – це те, що ми можемо зробити для збереження найбагатшої культурної спадщини всього народу України. Навіщо? Щоб краще розуміти одне одного. Щоб йти у майбутнє.

Танець, репетиція, можливість побачитися не на прощанні стало нам необхідним як свіже повітря, як спосіб вистояти в тому кошмарі. Це наш внесок у спільний шлях до Перемоги.

...Хтось із членів колективу виїхав за кордон, і хтось із них уже встиг повернутися. Танцювальний колектив продовжує поповнюватися – у тому

числі, представниками інших, зруйнованих міст – тимчасово переміщених осіб, які знайшли притулок та прихисток у гостинному та благополучному (дай Боже!) Придунав'ї.

– До нас іноді приходять на музику, що чути з прочинених вікон, щоб подивитися і обережно дізнатися – чи можна ще прийти ба навіть стати учасником, – продовжує Марина. – Для цих людей, які потрапили до Ізмаїла, переживши жахи окупації, ворожих обстрілів та атак ракетами й безпілотниками, танець – відлуння мирного життя та чи не єдиний шанс відчутти, що й у нинішньому нашому спротиві є те, що допомагає відчутти твердий ґрунт під ногами. Так, сьогодні танець став способом психологічної реабілітації. І знаєте, що

скажу? Якщо це так, ми просто зобов'язані танцювати.

...Марина захоплено може розповідати про роботу з відновлення старовинних народних танців та створення історично достовірних костюмів. Про відключення, і як купила генератор, а батьки юних танцюристів допомагають – хтось паливом, хтось грошима – для дітей, щоб у них було місце, де вони спілкуються, радіють і посміхаються!

Маринина сім'я, яка її бачить вкрай мало, підтримує, бо розуміє: народний ансамбль танцю «Придунав'я» імені Фаїни Георгієвої – явище, що давно вийшло за рамки хореографії і стало символом стійкості, оптимізму, любові до своєї батьківщини, вірності своїй землі і просто способом життя.

– Марино, ви продовжуєте репетирувати. До чого готуетесь зараз?

І керівниця ансамблю, яка щойно докладно розповіла про підготовку колективу до виїзду на міжнародний фестиваль, без затримки відповідає: «До Перемоги! Це зараз головне!»

Ірина КОРОЛЬКОВА,
журналіст,
м. Ізмаїл,
Одеська обл.

